

Samfunn for alle

NORSK FORBUND FOR UTVIKLINGSHEMMEDE

1
2018

Vefsn: Felles arbeidstøy i kommunale omsorgsboliger

Side 6

Tromsø: Forebygging mot overgrep

Side 10

Menneskeverd: Livsvernprisen til modige mødre

Side 26

Menneskerettighetsbrudd!

Hedvig Ekberg
Generalsekretær

Regjeringen, ved Justis- og beredskapsdepartementet (Justisdepartementet), har slått fast at vergemålsloven er i tråd med Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

NFU er en av mange som ikke er enig i dette. Det regjeringsoppnevnte Kaldheimutvalget mente også at vergemålsloven er i strid med CRPD.

Denne gangen er det i en enkeltsak at Justisdepartementet har slått fast at vergemålsloven er i samsvar med CRPD. Enkeltsaken omfatter en rekke ulike problemstillinger, men her skal jeg bare beskrive ett. Det gjelder valg av fast verge.

Allerede i 2004 hevdet NFU at det å oppnevne fast verge ikke kan være til det beste for mennesker med utviklingshemning. Siden den gang har vi, ved en rekke anledninger, uttrykt ovenfor myndighetene at faste verger ikke er en god løsning.

CRPD slår fast at den som skal oppnevnes som verge må kjenne den personen de skal bistå. Kjenne til personens vilje, ønsker og preferanser. De som er faste verger har dette ofte som hele eller deler av sitt inntektsgrunnlag. Det betyr at de må ha mange oppdrag som fast verge. Det kan variere fra 10 til over 100 oppnevninger pr faste verge.

De er gjerne oppnevnt både for personlige og økonomiske forhold. Skal man følge opp en persons personlige og økonomiske forhold krever stor innsats. Om man har 10, 20, 50 eller 100 personer å følge opp, er det umulig å klare det på en måte som den enkelte bør kunne forvente. Veldig mange av de faste vergene har ikke en gang møtt den personen de er verge for.

I saken hvor NFU bistår hadde foreldrene klaget på at det ble oppnevnt en fast verge til deres sønn. Sønnen hadde i tillegg klart sagt at han ønsket en av foreldrene. Etter flere år med klagebehandling slår myndighetene fast at foreldre ikke har rett til å klage på hvem som blir oppnevnt som verge for deres barn.

NFU bestemte seg da for å tre inn i saken som klagepart. Interesseorganisasjoner har en vid adgang til å få klagerett når det gjelder spørsmål som er viktige for deres medlemmer.

Justisdepartementet konkluderte med at NFU i utgangspunktet har rett til å klage, men ikke når det er fordi vi mener vergemålsloven bryter med CRPD. Som de skriver i sitt svar «Et av de sentrale formålene med den nye vergemålsloven var nettopp å bringe lovgivningen i samsvar med denne konvensjonen».

NFU er sikker på en ting og det er at siste ord ikke er sagt i denne saken.

Samfunn for alle

**Medlemsblad for
Norsk Forbund for Utviklingshemmede**

Fem utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Frilansjournalist Bitten Munthe-Kaas
sfa@nfunorge.org
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue

Adresse:
Samfunn for Alle,
NFU Postboks 8954
Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFUorge

Annonseakvisitør:

Salgs Forum AS
Tlf: 51 31 57 00/91 59 05 78
E-post: post@salgs-forum.no
www.salgs-forum.no

Forsidebilde: Menneskeverd
Design og layout: Marte Louise Lilleby / Aase Bie
Trykk: Gunnarshaug trykkeri

Utgivelse 2, 2018 kommer: Uke 17
Frist for saker: 7. mars
Annonsefrist: 28. mars

INNHOOLD

- 2** Fra generalsekretæren: Menneskerettighetsbrudd!
- 4** Leder: Kalkulatorfolket
- 6** Må bruke arbeidstøy
- 10** Forebygging mot overgrep
- 16** Selvbestemmelse og vergemål
- 20** Hedmark på topp i tvangsvedtak
- 23** Minneord
- 24** Ny regjering, ny regjeringserklæring
- 26** Livsvernprisen 2018
- 28** Forbud mot barn på sykehjem
- 30** SAFO: En seier verdt å feire
- 32** Sommerleir 2018
- 34** Visste du at
- 35** Søke Extra-midler
- 36** Litt av hvert
- 42** Butikk

Kalkulatorfolket

Jens Petter Gitlesen
Forbundsleder

Det har vært mye bråk og styr rundt Bergen kommunes kutt i tjenestene til mennesker med utviklingshemning. Utenom mediadekkingen og innsatsen til lokallagsleder Kari Elster Moen, synes imidlertid lite å være spesielt med Bergen.

Omsorgstjenesten er en stor utgiftspost for kommunene. Mange ordførere og rådmenn har klødd seg i hodet og lurt på hva en kan gjøre for å få kostnadene ned og kvaliteten opp. Det er mer enn krevende å finne løsninger på uløselige problem, nettopp derfor hyres inn mirakelmenn.

I Bergen startet det hele med PWC-rapporten som viste at Bergen kommune brukte mer penger på sektoren enn Kristiansand, men mindre enn Stavanger. Konsulentene er av den oppfatningen at det er bedre å bruke lite enn mye penger, derfor ble Kristiansand benyttet som referanse. Politikerne i Bergen fulgte dessverre rådene fra PWC. Resultatet har vi lest om i Bergens tidene og hørt om på NRK.

Når politikerne ikke så svakhetene i PWC-rapporten, så kommer det av at de ikke kjenner feltet. Helsevesenet er noe som alle har et visst forhold til. Rwanda bruker mye mindre på helse enn Norge. Ingen vil bruke Rwanda som ideal for norsk helsevesen.

I PWC-rapporten kommer det blant annet frem at Bergen kommune har feil dimensjonering av bofellesskapene. I tillegg har byen tillatt at personer med utviklingshemning selv får velge hvor de vil bo. PWC mener at situasjonen medfører smådriftsulempet.

Hadde konsulentene lest rapporten fra Tøssebro og Kittelsaa, så ville de visst at det ikke finnes nevneverdige stordriftsfordeler. Når store bofellesskap fremstår som billigere i drift, så er det fordi det er enklere å ikke gi de lovpålagte tjenestene i store bofellesskap enn i små.

FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, artikkel 12, sier at alle har rett til å bo hvor de vil. FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, artikkel 19, pkt. a, slår fast at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til selv å velge hvor, hvordan og med hvem de skal bo. Ingen skal måtte bo i en bestemt boform. Artikkel 19, pkt. b, sier at alle har rett til de nødvendige tjenestene for å kunne bo i sitt hjem og være aktive i samfunnet.

PWC-rapporten er på ingen måte enestående. Siden begynnelsen av dette århundret har det vokst frem en industri bestående av kalkulatorfolk som til stadighet regner seg frem til hvor mye kommunen kan spare på å kutte i tjenestene og å bryte menneskerettigheter.

Om rapportene kommer fra PWC, Agenda Kaupang eller andre konsultantselskaper, så bygger de stort sett på den samme lest. Kommuner sammenlignes og den kommunen som bruker minst på sektoren, blir referanse. Metoden fungerer utmerket hvis målsetningen er å gjøre alle kommuner like dårlige, men det var neppe derfor kommunen ønsket konsulenthjelp.

Venter på svar om studietilbud

I forrige utgave av Samfunn for alle (5/17) hadde vi et intervju med Gunn Strand Hutchingson som har tatt initiativet til og leder arbeidet med å starte opp «Selvbestemmelse, medborgerskap og inkluderende praksis» for studenter med utviklingshemning ved Nord Universitet i Bodø.

Initiativtakerne hadde håp om å få en endelig avklaring innen årsskiftet på om studietilbudet kunne

starte fra høsten. De venter imidlertid fortsatt på svar fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet om delfinansiering og på tilbakemelding fra Kunnskapsdepartementet med avklaring om opptakskriteriene.

Det endelige svaret på spørsmålet om hvorvidt studietilbudet vil være i gang fra høsten vil derfor først foreligge i løpet av mars.

Solgården

– Ferieglede –

Wenche Foss Minnefond:

Reisende til Solgården kan søke om midler fra fondet. Fondets formål er å bidra med økonomisk støtte til funksjonshemmede som må ha med seg ledsager på reisen. For søknadskriterier se solgarden.no.

Feriestedet som ble bygget for at akkurat DU skulle få en fin ferie! Solgården ligger ved byen Villajoyosa på Costa Blanca i Spania. Solgården har siden 1972 vært psykisk utviklingshemmedes eget feriested. Nå mer spennende og innholdsrik en noen gang!

Velkommen til Solgårdenferie i 2018

Turnr	Dato	Varighet	Avreisested
561	05.06. - 12.06.	1 uke	Gardermoen
562	12.06. - 26.06.	2 uker	Gardermoen
566	07.08. - 14.08.	1 uke	Gardermoen
567	14.08. - 21.08.	1 uke	Gardermoen
571	02.10. - 09.10.	1 uke	Gardermoen
572	09.10. - 16.10.	1 uke	Værnes (venteliste)

- Flyreise med eget fly
- Helseteam som reiseledere
- Helpensjon
- Aktiviteter og underholdning
- Sang, dans og moro
- Tilrettelagt for rullestolbrukere

For mer informasjon og bestilling: solgarden.no
Tlf 24 14 66 60 (man - fre kl. 08.30 - 21.00)

Følg oss på

SOLGÅRDEN
trygghet, trivsel og glede

KRAV OM ARBEIDSTØY

Felles arbeidstøy i kommunale omsorgsboliger

Flere kommuner har pålagt sine arbeidstakere i miljø-tjenesten i omsorgsboliger å bruke arbeidstøy både på dag-, kveld- og nattskift med henvisning til et pålegg fra Arbeidstilsynet. Det skaper reaksjoner.

Tekst: Bitten Munthe-Kaas

KRAV OM ARBEIDSTØY I KONTAKT MED KROPPSVÆSKER

- Det er opp til arbeidsgiveren å bestemme hvilke arbeidstakere som skal bruke arbeidstøy. Vårt krav omfatter som et minimum ansatte i hjemmesykepleien og på sykehjem, som har pleieoppgaver, for å forebygge økningen av MRSA (Meticillinresistente gule stafylokokker) og andre resistente bakterier.

Spesialist i arbeidsmedisin og overlege Tone Eriksen i Arbeidstilsynet understreker i en samtale med SFA at bruk av arbeidstøy dermed kan være aktuelt for arbeidstakere i kommunale omsorgsboliger. - Det er uansett begrunnet i faren for smitte i stell- og pleiesituasjoner som innebærer direkte kontakt med den enkeltes kroppsvæsker. Tiltaket er ment som en beskyttelse av arbeidstaker, tjenestemottaker og mennesker ellers i deres nærmeste omgivelser.

Vi har dessuten presisert at arbeidsklærne de ansatte er pålagt å bruke i slike situasjoner, må være laget av et materiale som tåler desinfisering. Arbeidstøyet bør vaskes for eksempel ved vaskerier som har maskiner der temperaturen ligger på 85 grader i minimum 10 minutter, eller ved bruk av kjemikalier som sørger for desinfeksjon ved lavere temperatur. De ansatte bør skifte til rent tøy før hvert skift.

STYRINGSRETTE

Selv om vi har gitt pålegg om bruk av arbeidstøy for å forebygge smitte ved direkte kontakt med kroppsvæsker, viser Eriksen til at det ikke betyr at arbeidstakere må bruke arbeidstøy i tilknytning til sitt øvrige ordinære arbeid i stell- og pleiesituasjoner. - Dette er i så fall som følge av kommunenes styringsrett.

OVERLEGE TONE ERIKSEN i Arbeidstilsynet. (Foto: Privat)

”

Det at alle nå går rundt i like klær, skaper i tillegg en følelse av institusjon.

Vi protesterte forgjeves

- Til tross for at vi ønsket å komme med innspill, fikk vi ikke uttale oss da vi ble pålagt å bruke arbeidstøy både på dag-, kveld- og nattskift.

«Camilla», er miljøarbeider i en av ca. ti omsorgsboliger i Vefsn kommune i Nordland. Hun sa seg kun villig til å uttale seg til SFA hvis hun fikk være anonym.

«Camilla» viser til at det var mange av hennes kolleger som var og fortsatt er uenige i kommunens pålegg om heltidsbruk. - Vi protesterte overfor våre overordnede, men fikk beskjed om at vedtaket var endelig. Det virker likevel ikke som om vår misnøye ble formidlet videre oppover i systemet. Det skal også ha vært fagforbund som har gjort forsøk på å ta initiativ på våre vegne i denne saken - men uten å nå fram.

LITE KUNNSKAP

«Camilla» mener at de som har vært med på å bestemme dette, kan ha lite kunnskap om hvordan miljøarbeidere gjør jobben sin. - Det at alle nå går rundt i like klær,

skaper i tillegg en følelse av institusjon. Det er som om vi har gått tilbake i tid og igjen befinner oss på 1960-tallet.

Flere av våre tjenestemottakere med utviklingshemning har stilt spørsmålsteget ved hvorfor vi ikke lenger bruker våre egne, private klær når vi er sammen med dem hjemme i leilighetene deres. Selv får jeg ubehagelige tanker om at kravet om felles arbeidstøy på heltid kan bunne i noen myter. Som blant annet handler om at våre brukeres generelle hygiene blir oppfattet å være på et nivå som både den enkelte selv og ansatte må beskyttes mot. De aller fleste dusjer og ivaretar selv sin personlige hygiene i det daglige. I virkeligheten er det sjelden behov for helsehjelp fra vår side for å forebygge smittefare av MSRA. I den grad det skjer, krever det uansett ikke ansatte som går i felles arbeidsklær både på dag-, kveld- og nattskift, understreker «Camilla». →

JOHN-ARVID HEGGEN

er Kommunalsjef i
Vefsn kommune.

(Foto: Jon Steinar Linga)

VI INNFØRTE ORDNINGEN

- Etter pålegg fra Arbeidstilsynet innførte vi i 2016 ordningen med bruk av arbeidstøy for ansatte i hjemmesykepleien. Vi valgte i tillegg å inkludere ansatte i miljøtjenesten i ordningen.

Kommunalsjef John-Arvid Heggen har ansvar for driftsenhetene innen omsorg i Vefsn kommune i Nordland fylke. I en samtale med SFA begrunner han heltidsordningen med bruk av arbeidstøy at arbeidstakerne i miljøtjenesten har så varierte arbeidsoppgaver. - Det innebærer blant annet daglig risiko for å komme i direkte kontakt med tjenestemottakernes kroppsvæsker.

- *Ifølge overlege Tone Eriksen omfatter pålegget om bruk av arbeidstøy fra Arbeidstilsynets side pleie- og stellesituasjoner for å forebygge MRSA. Hvorfor må ansatte i miljøtjenesten i Vefsn kommune bruke arbeidstøy hele arbeidstiden både på dag-, kveld- og nattskift?*

- Det var en administrativ beslutning som ble tatt fordi vi mente det var mest hensiktsmessig. Våre miljøarbeidere utfører både miljøarbeid og hjemmesykepleie. Gjøre målene kan ha korte tidsintervaller og variere. Miljøarbeiderne forflytter seg også mellom flere brukere. Vi vurderer derfor arbeidstøy som en sikker og effektiv løsning. I tillegg slipper ansatte å ha med private skifteklær og de slipper å vaske eget arbeidstøy.

IKKE PÅ FRITIDSAKTIVITETER

- Vi krever derimot ikke at de skal bruke arbeidstøy når de er sammen med tjenestemottakerne på fritidsaktiviteter og i andre sammenhenger utenfor omsorgsboligen. Det omfatter heller ikke miljøarbeidere i kommunens dagtilbud. - De bruker stoffe-klær når de gir bistand ved personlig hygiene.

- *Ble bruken av arbeidstøy på dag-, kvelds- og nattskift møtt med protester blant de ansatte?*

- Som arbeidsgiver skal vi ha fokus på ansattes helse, miljø og sikkerhet. Jeg har tillit til at våre ansatte og avdelingsledere har foretatt risikoanalyser og har hatt grundige diskusjoner i tilknytning til dette. Gjennom disse diskusjonene ble det klart at det var tilstrekkelig å bruke kittel for mange ansatte.

Vi ga derfor grønt lys for at de i noen omsorgsboliger selv kan velge om de vil bruke egen privat

bukse på jobb. Kittelen er derimot obligatorisk for alle. Jeg har ikke fått reaksjoner - hverken fra beboere eller pårørende.

LITE ROM FOR MEDBESTEMMELSE

- *Fikk ansatte uttale seg før innføringen av ordningen med arbeidstøy på heltid ble vedtatt?*

- Vi har forholdt oss til at Arbeidstilsynet har pålagt Vefsn kommune å sørge for at arbeidstakere får utlevert og blir pålagt å bruke hensiktsmessig arbeidstøy og personlig verneutstyr, dersom de helsefarlige biologiske faktorene ikke kan fjernes eller unngås. Her er det lite rom for medbestemmelse. Ansatte har bidratt i iverksettelsen av dette pålegget, blant annet gjennom individuelle valg av arbeidstøy, risikoanalyser osv.

De ansatte fikk også mulighet for å formidle sine synspunkter om behovet for og utformingen av garderobeforhold. Nå kan vi oppbevare skittent tøy forsikringsmessig og her er det alltid nok av rent tøy å ta av.

- *Har tilretteleggingen av garderobeforholdene gått ut over størrelsen på de private arealene til de som bor der?*

- Det har ikke ført til at de som bor i omsorgsboligene har fått mindre plass i leilighetene sine.

INSTITUSJONER?

- *Har du forståelse for de som mener at det å være omgitt av ansatte i like klær i eget hjem, kan gi en opplevelse av å bo på institusjon?*

- Symbolpolitikk kan være nyttig. Vi mener at andre forhold vil oppveie for ansattes bruk av like arbeidsklær. Her får bruker innrede boligen etter eget ønske, tjenestene gis i kjente og trygge omgivelser, med god forutsigbarhet av tjenesteytere med høy kompetanse og fokus på HMS.

SKULLE GJERNE SLUPPET

John-Arvid Heggen legger samtidig ikke skjul på at han helst skulle sett at kommunen hadde sluppet pålegget fra Arbeidstilsynet. - Vi må likevel ta vårt ansvar som arbeidsgiver og definere hvilke grupper som skal bruke arbeidstøy på heltid. Jeg synes alt i alt at vi har kommet fram til en ordning som fungerer bra. ■

Gufs fra fortiden!

- **MIN FØRSTE TANKE** var at felles arbeidstøy er et gufs fra institusjonstiden. Kommunalsjefens uttalelser bærer preg av et syn på at det ikke lenger dreier seg om et hjem, men arbeidsplasser.

Generalsekretær Hedvig Ekberg i NFU begrunner dette blant annet med Heggens uttalelse der han fremhever at den enkelte får innrede sin egen bolig.

- Det skulle da bare mangle når de faktisk betaler husleie for en leilighet! På institusjoner er det gjerne ferdig møblert. Det kan virke som om Heggens fokus og tanker først og fremst handler om en institusjon. Det er i tillegg vanskelig å se at han omtaler enkeltmenneskers hjem når det han fremhever er HMS og arbeidstakers høye kompetanse. Dette blir enda tydeligere når kommunen velger å gå lenger enn pålegget fra Arbeidstilsynet tilsier, mener Hedvig Ekberg.

Hedvig Ekberg
Generalsekretær

NFU reagerer på fellestøyet

NFU VEFSN LOKALLAG reagerer i en uttalelse til SFA på at ansatte i miljøtjenesten som gir tjenester til de som bor i kommunens omsorgsboliger, er pålagt å bruke felles arbeidstøy i hele arbeidstiden.

Det er mange som assosierer det å ha utviklingshemning med mennesker som er annerledes. Den følelsen blir forsterket når de i tillegg til enhver tid er omgitt av ansatte i arbeidstøy.

De ansattes bruk av felles arbeidstøy koster i tillegg kommunen store beløp. Det er behov for garderobes der de ansatte kan skifte klær når de kommer og går fra jobb. Kommunen har da vel annet å bruke penger på? Det bør holde lenge å oppbevare bekledning som tilfredsstillende Arbeidstilsynets krav i et skap, og da kun i beredskap for å kunne benyttes i de få tilfellene dette er et krav fra Arbeidstilsynet!

I Vefsn er det flere beboere med utviklingshemning som reagerer på at de ansatte bruker «sykehusklær» i deres hjem. Vi godtar ikke at kommunen institusjonaliserer hjemmene deres på denne måten.

De ansatte i Vefsn kan visstnok bruke egne klær når de er utenfor omsorgsboligene sammen med beboerne. Hensikten skal være å unngå stigmatisering. Det blir samtidig akseptert at dette skjer i deres egne hjem. Vi godtar det ikke!

Marit Angermo, leder
av NFU Vefsn lokallag

LETTLEST

FELLES ARBEIDSTØY PÅ HELTID

- Arbeidstilsynet har gitt pålegg om bruk av arbeidstøy.
- Det gjelder spesielt ansatte i hjemmesykepleien og på sykehjem.
- Det er for å forebygge smitte ved direkte kontakt med kroppsvæske.
- Pålegget er også et tiltak for å hindre økningen av MRSA (gule stafylokokker) og andre resistente bakterier, sier Arbeidstilsynet.
- Overlege Tone Eriksen i Arbeidstilsynet sier også at arbeidstøy kan være aktuelt for arbeidstakere i kommunale omsorgsboliger.
- Flere kommuner har pålagt de som arbeider i miljøtjenesten i omsorgsboliger å bruke arbeidstøy.
- Vefsn kommune innførte ordningen i 2016.
- Det gjaldt ansatte i hjemmesykepleien. Kommunen valgte også å ta med ansatte i miljøtjenesten i ordningen.
- Mange ansatte protesterte på ordningen.
- Vi protesterte overfor våre overordnede, sier «Camilla». De fikk beskjed om at vedtaket var endelig.
- «Camilla» er miljøarbeider i en av 10 omsorgsboliger i Vefsn kommune.
- Flere som bor i omsorgsboligene har spurt hvorfor vi ikke går i våre egne klær, fortsetter «Camilla».
- Når alle går med samme klær, gir det en følelse av institusjon, mener hun.

Helhetlig forebygging mot overgrep i Tromsø

-Vi gir lavterskeltilbud til ungdom og voksne med utviklingshemning og kognitive vansker som enten har risiko for å bli utsatt for vold og overgrep eller utsette andre for det. Tilbudet skal også gis til andre innenfor helse- og omsorg, men det er fortsatt på planleggingsstadiet.

Tekst: Bitten Munthe-Kaas

Rådgiver Nina Christine Dahl i seksjon Oppfølgingstjenester, som består av enhetene Sørøya, Kvaløya og Langnes i Tromsø, har bygget opp og leder dette arbeidet. Som en konsekvens av arbeidet og erfaringene siden oppstart for to og et halvt år siden, ble Tromsø nylig forespurt om å være en av de ti pilotkommunene i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets satsing sentralt på dette området.

Dahl brukte mye tid på å få oversikt over, bli kjent med og bygge opp relasjoner både med brukere og ansatte da hun ble bedt om å ta denne jobben. Arbeidet har hele tiden vært drevet i samsvar med direktoratets retningslinjer fra 2014, som handler om hvordan man skal forholde seg når det er mistanke om at voksne mennesker med utviklingshemning har vært eller blir utsatt for vold og seksuelle overgrep.

- Det er på mange måter brukerne våre som har drevet arbeidet fremover, og vist på hvilke områder det særlig må gjøres en innsats. Et eksempel på et satsingsområde som brukerne har vist vei til, er digital dømmekraft og forebygging av uønskede hendelser på nett.

- Var rutinene i slike saker godt nok kjent blant de ansatte i kommunen da du begynte?

- Visse rutiner var innarbeidet - men bak rutiner må det ligge kunnskaper. De ansatte måtte i tillegg gis undervisning om tegn og symptomer som kan dukke opp hos mennesker som blir utsatt for vold og

DIREKTORATETS
retningslinjer om
forebygging av
seksuelle overgrep.

overgrep. Jeg har i tillegg vært opptatt av at de ansatte skal få en input i holdninger, rettssikkerhet og diskriminering mot personer med funksjonsnedsettelse. Det gjelder både i et historisk og her-og-nåperspektiv. Og ikke minst har vi stilt spørsmålene: Hva er det er som gjør at denne gruppen er særlig utsatt for manglende rettssikkerhet og diskriminering. Ser vi noen sammenhenger, og viktigst av alt: Kan dette forebygges?

- Vi brukte derfor relativt store ressurser på fagdager for ansatte i alle relevante enheter, og laget samtidig et system som sikret at alle avdelingene fikk dette opplæringstilbudet. Vi stod for de fleste forelesningene selv, men hadde også med folk utenfra - for eksempel fra Konfliktrådet, senter for IKT-utdanningen og Statens Barnehus i Tromsø.

NYANSATTE

Dahl viser samtidig til at opplæring av nyansatte bør bli neste runde i den videre satsingen. - Vi er tre ansatte med kompetanse på seksualitet og funksjonsnedsettelse i kommunen, og det er ikke så dårlig i en kommune. De to andre jobber ute på hver sin avdeling, men er gode støttespillere. Det er laget en kursbank, hvor avdelinger kan bestille og få tilbud om foredrag til nyansatte om alt fra rettssikkerhet, skadelig seksuell atferd, økonomiske overgrep osv. Det er ikke alltid hele eller halve fagdager passer for de som går i turnus. Dermed er det om å gjøre at vi er tilgjengelige.

- Vi har i tillegg en sykepleier «med på laget» i oppfølgingstjenesten som har erfaring fra arbeid med mennesker med funksjonsnedsettelse og kunnskap om disse temaene (se intervju med Jørgen Arntzen på side 14, red.anm.). Det at han er mann har vist seg å være viktig i tillegg til at han er flink til å gå rett på sak og formidle opplæring om tabubelagte temaer som kan være flaut og vanskelig å snakke om på en måte som er direkte og samtidig respektfull. Han skal også delta på et kurs vi skal ha i løpet av året om brukernes generelle og seksuelle helse.

- *Hvordan tar folk kontakt med dere?*

- Jeg har kontor midt i byen. Ved at det vi gjør er et lavterskeltilbud er de velkommen til å stikke innom både med og uten forhåndsavtale. Vi tok feil da noen antok at mange ville dukke opp for å få en kaffekopp og en prat i mangel på annet dagtilbud. Brukerne har ikke hatt noen problemer med å skjønne hva de kan bruke denne stillingen til! Når de kommer, bruker vi uansett den tiden de trenger. Vi informerer om hva vi kan bidra med og avtaler eventuelt et nytt møte. Det er likevel en del som har problemer både med å komme seg til byen og å bevege seg rundt i byen. Vi anbefaler derfor at de ringer på forhånd og ikke risikerer å komme forgjeves.

I tillegg til individuelle samtaler med brukere, har vi holdt kurs. Ett var på videregående skole, ett annet i samarbeid med helsestasjonen TVIBIT for ungdom.

Temaer vi har tatt opp i denne sammenheng har for eksempel vært internett - ett for unge kvinner og ett for eldre menn. Det blir i tillegg kurs i egen generelle og seksuelle helse, der den tidligere nevnte mannlige sykepleieren også skal delta. Vi kommer ellers til å bruke NFUs hefte «Pengene dine» på et kurs vi planlegger om økonomiske overgrep.

JUNGELTROMMENE GÅR

- *Er det vanskelig å bearbeide og motivere de som kommer for å få hjelp til å sette ord på problemene sine?*

- Jeg vil snarere si tvert imot. Jungeltrommene går - og tilbudet ved vårt kontor er blitt et samtaleemne som diskuteres og spres mellom både brukere og ansatte. I noen saker involverer vi de ansatte direkte i veiledningen og oppfølgingen av den enkelte. Dette skjer for eksempel når det må lages en plan for hvordan vi best kan jobbe faglig med seksuelt grenseoverskridende handlinger som har skjedd, og forebygge at de skjer igjen. Det gjøres uansett i samarbeid med brukerne. Vi mener det er viktig å gi dem trygghet på at de har kontroll på informasjonen som formidles. Det hender at brukere ønsker at det som kommer frem blir mellom oss. I så fall blir det naturligvis slik. De er også på forhånd orientert om forhold som kan utløse meldeplikt, som at de blir aktivt ut-satt for vold i dag. →

NINA CHRISTINE

DAHL er rådgiver i

Seksjon for oppfølgingstjenester i Helse- og omsorg, Tromsø kommune. (Foto: Sigrid Dahl)

FRA EN AV fagdage for relevante enheter i kommunen.

ANSATTE TAR INITIATIV

Ofte er det likevel ansatte som tar kontakt med oss. De kan nå en del om symptomene som dukker opp i kjølvannet av ulike former for overgrep. De har også gradvis fått en sterkere intuisjon på når tjenestemottakerne bærer på noe de ikke helt greier å sette ord på. En del av brukerne våre ser de ansatte de har rundt seg i det daglige som sin nærmeste familie og foretrekker i stedet å betro seg til en nøytral utenforstående. Erfaringer viser at de ansatte stort sett har få problemer med å «selge» oss inn som samtalepartnere.

- *Hvem blant de som strever med dette er dere har mest kontakt med?*

- Selv om det er flest unge og voksne menn som hyppigst ber om vår hjelp, er det også stadig flere kvinner som tar kontakt. Hos noen kan det være knyttet til bekymring over egen seksualitet. Andre har vært utsatt for trusler om eller opplevd ulike former for overgrep som en følge av henvendelser på internett. Atter andre kan ha kjærlighetssorg, problemer med å finne venner eller en kjæreste, opple-

ver at de har lite kontroll over eget liv, egne penger eller har opplevd ekle episoder med å få slengt stygge ting etter seg når de er ute blant folk.

KOMPETANSETEAMET

Nina Christine Dahl understreker at det tverrfaglige kompetanseteamet om seksuell helse som ble startet i Tromsø i 2015 og trolig er det eneste i landet fortsatt, etter hvert har blitt et viktig forum. - Her kan deltakerne drøfte problemstillinger anonymt i et reflekterende fellesskap. Med i teamet er representanter for voksenhabiliteringen på UNN (Universitetet i Nord-Norge), klinisk sexolog fra RVTS Nord (Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging), klinisk sexolog fra voksenhabiliteringen i Finnmark, leder av Konfliktrådet i Tromsø i tillegg til to vernepleiere - hvorav den ene har sexologi som tilleggsutdanning. Vi håper på et samarbeid med Finnmark i tiden fremover. Det skjer mye faglig spennende hos dem, og har derfor «lånt» sexologen derfra.

Vernepleier **MARY ANN RIKARDESEN.**

RISIKOFAKTOREN

- I hvilken grad vil du si at det å ha en eller annen form for utviklingshemning er en risikofaktor i seg selv for å bli utsatt for vold og overgrep?

- Jeg kan ikke understreke sterkt nok at denne risikoen først og fremst handler om storsamfunnet, dårlig kvalitet på eller fravær av bidrag fra systemenes side og manglende positive holdninger til inkludering og mangfold. Risikofaktoren handler likevel først og fremst om det å tillate at det gis dårligere vern til noen mennesker enn til andre, svarer Nina Christine Dahl.

NETTVERKSGRUPPEN ER GULL VERDT!

Muligheten for å kunne diskutere utfordringer anonymt som angår ulike seksuelle utfordringer blant de jeg har et faglig ansvar for på møtene i Tromsø kommunes kompetanseteam i forhold til rettssikkerhet, vold og overgrep, er gull verdt.

Mary-Ann Rikardsen er vernepleier og avdelingsleder i et botilbud for voksne med utviklingshemning og autisme. Hun har arbeidet flere andre steder for mennesker med utviklingshemning i Tromsø. Hun opplever det svært verdifullt at anonymiteten ivaretas og man i dette forumet derfor kan sette ord på problemer som ansatte ellers ikke kan snakke om på grunn av taushetsplikt. - Jeg lærer mye av veiledningen, utvekslingen av erfaringer og synspunktene fra de andre deltakerne i nettverksgruppen på problemstillinger vi står overfor og opplever hver gang at det gir nye perspektiver. Det har også gitt oss bedre forutsetninger å kunne hjelpe de som sliter med seksuelle grenseoverskridelser. Vi er også med i et større rettssikkerhetsnettverk for regionen der det er møter to-tre ganger. Diskusjonene om enkeltsaker her viser at mye er ganske likt.

Rikardsen setter i tillegg stor pris på kunne tilkalle oppfølgingstjenesten når det oppstår situasjoner som er vanskelige å håndtere. De observerer, har samtaler med involverte, gir veiledning og sørget ikke minst for å bli godt kjent med personen den aktuelle saken handler om. Noen ganger får vi tilbakemeldinger om at våre holdninger må snus. I andre situasjoner får vi informasjon som skaper felles forståelse og tilnærming til den enkelte. Det skjer med andre ord ikke lenger synsing hos oss i saker som har med beboernes seksualitet å gjøre - som tidligere var et tabubelagt tema i alle år, sier Mary-Ann Rikardsen. ■

LETTLEST

DET FINNES ET LAVTERSKELTILBUD til ungdom og voksne med utviklingshemning og kognitive vansker.

- De kan risikere å bli utsatt for vold og overgrep. Eller de kan utsette andre for det.
- Nina Christine Dahl har bygget opp og leder dette arbeidet. Hun er rådgiver i Seksjon Oppfølgingstjenester. Den består av Sørøya, Kvaløya og Langnes i Tromsø.
- Arbeidet drives i samsvar med Barne-, ungdoms og familiedirektoratets retningslinjer for 2014.
- Det kan oppstå mistanke om at voksne mennesker med utviklingshemning har blitt utsatt for vold og seksuelle overgrep.
- De som skal hjelpe, kan bruke direktoratets retningslinjer for å finne ut hva de skal gjøre.

«EVA» OG «TRINE» BLE PLAGET av ekle henvendelser på nettet.

- De var fra menn de kjente og fra andre de ikke ante hvem var. Alle ønsket sex.
- De turte ikke si noe til foreldrene. De fikk hjelp til å anmelde de som sto bak til politiet.
- I dag er begge glade for oppfølgingen de fikk i kommunen og fra politiet. Samtalene med oppfølgingstjenesten hjalp dem til å forstå forskjellen på greie og ugreie henvendelser fra andre nettbrukere.

«OLA» OPPLEVDE AT EN HAN KJENTE skrev galt om han på facebook. Det har også stått ting om han der som han ikke har vært klar over. Personen som skrev galt om han, nektet først at han hadde gjort det.

- Han forstår ikke helt forskjellen på det som er rett og galt, sier «Ola». «Ola» ble rådet til å ta kontakt med foreldrene til den som skrev. Etter det har det blitt slutt på skrivingen.
- «Ola» sier at det var fint å ha en i oppfølgingstjenesten å snakke med om dette. Det har betydd mye for han å betro seg til en som ikke var i nær familie.

«JAN» HAR OPPLEVD MOBBING, vold og overgrep. Han har blant annet slitt med selvskading og seksuelle problemer.

- «Jan» har hatt samtaler med oppfølgingstjenesten. Det har hjulpet han til å se på kroppen sin på en måte som gjør godt, ikke vondt.
- Han har samtaler sjeldnere nå. Han fortsetter så lenge han trenger det, sier han.

SEKSUELLE OVERGREP

Allsidig sykepleier

I min jobb som sykepleier i omsorgsavdelingen i Tromsø kommune arbeider jeg både der folk med utviklingshemning bor og med den enkelte individuelt. Arbeidsdagen er likevel preget mer av miljøterapeutisk arbeid med vekt på opplæring enn deres rent helsemessige utfordringer.

TEKST: Bitten Munthe-Kaas

SYKEPLEIER JØRGEN ARNTZEN holder kurs for nettbrukere med utviklingshemning.

Jørgen Arntzen trives i lavterskeljobben i det såkalte Teaterkvartalet som er et botilbud med privateide og kommunale leiligheter for personer med ulike funksjonsnedsettelse og behov for bistand.

INTERNETT

I tillegg sin daglige oppfølging av beboere og kontakt med ulike deler av hjelpeapparat holder Arntzen kurs for nettbrukere med utviklingshemning. Han mener det er svært viktig å bevisstgjøre denne brukergruppen om hva de selv legger ut, sender og selv skriver på internett. – Disse brukerne får masse henvendelser fra folk de ikke kjenner som kan ha svært ulike motiver for å ta kontakt. De trenger mer skoling enn andre om hvordan de skal forholde seg til det, sier Arntzen.

Selv om Arntzen tidligere har deltatt i et prosjekt om seksualundervisning i samarbeid med oppfølgingstjenesten og Tvibit – ungdommens helsestasjon i Tromsø – mener han det må lages en strategi på systemnivå om opplæring til samme målgruppe om seksuell helse. Han understreker samtidig at det er skolen som må ta ansvar for denne oppgaven. Det har vært eksempler på at ungdomsskoleelever med spesielle behov er blitt tatt ut av sine vanlige klasser mens medelevene fikk seksualundervisning. I dag er de samme elevene med utviklingshemning blitt voksne over 18 år. All erfaring viser at mange problemer kunne vært unngått hvis de hadde fått tilrettelagt opplæring i dette faget mens de gikk på skolen i stedet for å «skjerme» dem fra det, presiserer Jørgen Arntzen.

Ble plaget på nett

- Vi ble begge plaget av slibrige henvendelser på nett både av at menn vi kjente som så bilder av oss på nettet og av andre som vi ikke ante hvem var. Alle ønsket å ha sex. Det ble heldigvis en slutt på det da vi fikk hjelp til å anmelde de som stod bak til politiet.

Både «Eva» og «Trine» ble redde, ante heller ikke hva de skulle gjøre og våget ikke fortelle hverken foreldrene eller andre om det som foregikk. Det kom først for en dag da en mann tok direkte kontakt og gjentok sitt ønske om sex.

I dag er de to unge kvinnene glade for oppfølgingen de fikk i kommunen og av politiet som både førte til at bildene ble fjernet og at det ble slutt på de ekle henvendelsene. Samtalene med oppfølgingstjenesten ga dem i tillegg en forståelse av forskjellen på greie og ugreie initiativ fra andre nettbrukere og dermed på hvilke det er ok å svare på.

Får hjelp for selvskading

«Jan» har opplevd mobbing, trusler, vold og overgrep. Siden har han slitt blant annet med selvskading og seksuelle problemer.

Takket være samtalene med oppfølgingstjenesten forholder han seg i dag til kroppen sin på måter som gjør godt, og ikke vondt. Fortsatt sliter han likevel med episoder med sinne. «Jan» fikk riktignok noen få samtaler med en sexolog for mange år siden, men opplevde at det ikke hjalp så mye.

De gode samtalene og oppfølgingen han får nå førte til at det etter hvert gikk så mye bedre at «Jan» ble redd for at å bli overlatt til seg selv igjen uten hjelp igjen. - I begynnelsen gikk jeg i samtaler minst to ganger i måneden. Nå er det litt sjeldnere, men jeg vet og føler meg trygg på at jeg får lov til å fortsette så lenge jeg selv føler at jeg trenger det, sier han.

Til tross for sitt flotte utseende, har «Jan» aldri hatt en kjæreste. Det er hans store drøm.

Fint å ha en å snakke med

Det er fint å ha en i oppfølgingstjenesten å snakke med - som i mitt tilfelle handlet om at en jeg kjenner godt likevel skrev galt om meg på internett.

SFA møtte «Ola» i Tromsø som ønsket å fortelle hvor mye det betyr for ham at han har kunnet betro seg til en som ikke var i nær familie eller arbeidet der han bor. Sammen har de hatt flere diskusjoner om hvordan han skal forholde til det som skrives om ham på facebook.

«Ola» har også opplevd at det har stått ting om ham på nett som han hverken har vært klar over og dermed heller ikke har gitt sin tillatelse til. Andre hadde derimot lest det og fortalte ham om det etterpå. - Jeg har selv skrevet mange teite ting der selv - men det står jeg for - og det skal aldri skje igjen. - Dette må likevel og uansett gå begge veier.

På spørsmål om hva personen som skrev selv sa om problemene det førte til for ham, svarer «Ola» at vedkommende først benektet å ha gjort det. - Denne personen forstår ikke helt forskjellen på det som er rett og galt, på hva som er privat og ikke privat. Jeg forsøker likevel å hjelpe vedkommende litt med skrivingen på facebook slik at det som står om meg blir riktig og ikke får folk til å tenke noe annet enn det jeg står for.

- *Skriver vedkommende fortsatt om deg på facebook nå som før du fikk hjelp av oppfølgingstjenesten i kommunen?*

- Tekstene jeg ikke likte er heldigvis blitt fjernet Etter at jeg ble rådet til å ta kontakt med foreldrene til den som skrev, er det så å si blitt slutt på at vedkommende skriver gale ting om meg, svarer «Ola».

MANGE OPPLEVER

å bli kontaktet av ukjente på nettet.
(Illustrasjonsfoto)

VERGEMÅL

Snik-umyndiggjøring fortsatt en utfordring

Foto: Stacksy

TEKST: Bitten Munthe-Kaas

– Noe av bakgrunnen for den nye vergemålsloven var å få slutt på snik-umyndiggjøringen i situasjoner der det er strid mellom vergens og den verge-trengendes synspunkt og ønsker. Dette er likevel fortsatt en utfordring. Vi har ikke hundre prosent kontroll med hvordan dette fungerer, til enhver tid. Både vergene og fylkesmennene må derfor ha fullt fokus på de vergetrengendes selvbestemmelse.

Nils Aadnesen er fagansvarlig for vergemålsgruppen i Justis- og kommunalavdelingen hos Fylkesmannen i Troms. Han legger ikke skjul på at enkelte av de ca. 2 000 vergemålene som de syv medarbeiderne ved hans kontor administrerer, ikke fungerer godt nok. En utfordring er at noen verger bestemmer for mye i den enkeltes liv – som i sin tur kan gå på selvbestemmelsen løs.

I en samtale med SFA viser Aadnesen til faggruppens fokus på å oppfordre kommuner og andre om å ta kontakt og gi Fylkesmannen beskjed når det oppstår bekymringer knyttet til at hvorvidt et vergemål fungerer.

BYTTE VERGE

Han minner i tillegg om Fylkesmannens tilsyns- og veiledningsansvar overfor vergene og hjemmelen etaten har for å kunne bytte ut en verge når det er nødvendig. – Det er i denne sammenheng også viktig å ha i mente at utgangspunktet for oppnevningen av en verge er uttrykkelig presisert i loven. – Dette handler først og fremst om at en verge skal være personlig egnet med tanke på å kunne gi akkurat denne personen hjelp og dermed ivareta den vergetrengendes ønsker og behov. Det oppstår imidlertid konflikter innimellom, som kan resultere i at vi skifter ut en verge. Et fenomen som imidlertid dukker opp av og til i slike saker, er at den vergetrengende er redd for å gi uttrykk for sine meninger og ønsker. Det kan være i redsel for å komme i konflikt med vergen.

– *Hvordan forholder dere dere til det?*

– Hvis den vergetrengende gir tydelig uttrykk for sin misnøye, blir vergen byttet ut. Hvis vedkommende er mer utydelig, må Fylkesmannen ha konkrete grunner for å gjøre det. Når en vergetrengende, den enkeltes familie eller hjelpeapparatet ellers melder sin bekymring om vergens håndtering av sin oppgave, ligger det uansett i vårt tilsynsansvar å finne ut hva som skjer. I noen slike saker er vi uenige i at vergemålet ikke fungerer på en god måte, og da videreføres vergemålet.

FORELDRES INNSYNSRETT

Aadnesen minner samtidig om foreldres innsynsrett. – Dersom en persons forelder begjærer vergemål eller endring av det, blir vedkommende part og har innsyn i denne del av saken. Deres rett til innsyn i begjæringen gjelder imidlertid ikke øvrige dokumenter i saken. Hvis Fylkesmannen avslår ytterligere innsyn, kan dette vedtaket påklages. Dette handler om at vi kan ha en del sensitiv informasjon om personen saken gjelder. I hverdagslivet ellers er det derfor kun vergen, Fylkesmannen og den vergetrengende som har innsynsrett.

Et generelt spørsmål er likevel hvor langt denne taushetsplikten skal gå. Det kan argumenteres både for og imot å gi andre ytterligere innsynsrett. Det kan for eksempel være personer som vil skjermes mot foreldres innsyn. I den grad det skal opprettes vergemål eller vi skal bytte verge, får foreldre i Troms se aktuelle dokumenter de har krav på. De får også beskjed når vi er i ferd med å innhente informasjon og ulike synspunkter. I den grad vi gir beskjed til flere enn den vergetrengende, handler det om at vi nettopp ønsker tilbakemelding fra de vi kontakter om hva de mener

er en god løsning, før vi fatter et vedtak om vergemål. Det gjelder både ved opprettelse og endring.

– *Hvor mange vergetrengende får i gjennomsnitt en ny verge i løpet av et år?*

– En del får jo ny verge fordi de ønsker det eller at vergen av ulike grunner må avslutte sitt oppdrag. Når det gjelder vergemål der Fylkesmannen i Troms tar initiativ til å vurdere bytte av verge, dreier det seg om ca. 20 vergemål i året. Dette kan skje i kjølvannet av konflikter mellom vergen og den vergetrengende. En del av sakene springer ut fra uregelmessigheter knyttet til regnskap eller at disse ikke blir levert i tide. Slike uregelmessigheter pleier å ordne seg. Vi foretar imidlertid stikkprøver – og kommer av og til over verger som har blandet egen økonomi med den vergetrengendes. Når det skjer, eller vi får bekymringsmeldinger om det en verge foretar seg, går vi alltid inn og ser nærmere på sakens detaljer. Det er ellers ikke lagt opp til at absolutt alle regnskap skal gjennomgå i detalj hvert år. Får vi ikke beskjed om uregelmessigheter, kan det med andre ord være en fare for at det kan ta tid før de blir avdekket.

SAMTYKKEKOMPETANSE

Aadnesen viser til at de aller fleste vergetrengende har samtykkekompetanse og dermed kan takke ja eller nei til et vergemål, hvilke behov vergen skal ivareta og hvem som skal være verge. Hvis de takker ja og deretter blir misfornøyd med ordningen, har de også mulighet til å ombestemme seg. I så fall blir vergemålet opphevet eller vergen byttet ut.

– Ved vurdering av om det skal opprettes vergemål, innhenter vi alltid en legeerklæring og legen bes alltid om å vurdere personens samtykkekompetanse. Slike legeerklæringer kan også være aktuelle senere, hvis noe må vurderes på nytt. Fylkesmannen har likevel rett til å vurdere samtykkekompetansen annerledes enn legen. I slike tilfeller gjennomfører vi gjerne et møte med personen saken gjelder før det fattes vedtak. Det gir oss en ytterligere mulighet for å vurdere om vedkommende forstår hva det vil si å få verge.

Vi har uansett i mente at listen ikke skal være for høy i forhold til om en person er samtykkekompetent. Vedkommende kan også mangle samtykkekompetanse i en sammenheng, men ikke i andre. Det kan for eksempel være aktuelt hvis den vergetrengende mangler kompetanse til å vurdere et aksjesalg, men er kompetent til selv å avgjøre innkjøp av et nytt møbelment. Vi må også ha i mente at vedkommende →

”

Noen verger bestemmer for mye i den enkeltes liv – som i sin tur kan gå på selvbestemmelsen løs.

NILS AADNESEN er fagansvarlig for Justis- og kommunalavdelingen hos Fylkesmannen i Troms. (Foto: Trine Lise S. Helgerud/ Fylkesmannen i Troms)

kanskje manglet samtykkekompetanse for fem år siden, men kan ha det i dag. Og sist, men ikke minst: Vi må alltid – og uansett samtykkekompetanse eller ikke – ta det at mennesker protesterer mot det en vergе gjør på deres vegne, på største alvor. Vergen har også plikt til å høre den som er satt under vergemål.

DOMSTOLENE

Aadnesen påpeker samtidig at en person kan fratas rettslig handleevne i økonomiske eller personlige forhold, hvis situasjonen blir svært alvorlig. – Slike avgjørelser treffes av domstolen. Dette er saker der den vergetrengende for eksempel utsetter sin formue for fare for å bli vesentlig forringet, eller vedkommende blir utnyttet økonomisk på en måte som er utilbørlig. Fylkesmannen kan treffe hastevedtak, men alle slike saker må håndteres av domstolen. Ingen andre kan frata noen den rettslige handleevnen. Det har selvfølgelig sammenheng med at fratakelsen er et alvorlig inngrep. Fratakelsen skal heller ikke være mer omfattende enn nødvendig.

HØY TERSKEL?

– *Tror du terskelen for å ta kontakt med dere kan oppleves i overkant høy for folk flest når det oppstår konflikter i vergesaker?*

– Jeg håper og tror vel heller ikke det – med tanke på at vår avdeling fungerer som et førstelinjetilbud på samme måte som kommunen. De syv medarbeiderne i avdelingen har uansett alltid fokus på betydningen av å kommunisere med alle involverte i slike saker og på å finne en løsning som fungerer til beste for den vergetrengende, svarer Nils Aadnesen.

REISER UT

– *I hvilken grad skjer det feilvurderinger fra deres side i slike saker?*

– Vi må erkjenne at vi av og til kommer skjevt ut og må justere oss. Det kan for eksempel skje i kjølvannet av at vi har laget et mandat for en vergе som viser seg å være feil eller et vergemål av andre årsaker ikke fungerer godt nok. Åpenhet, dialog og fortrinnsvis møter med de involverte, er uansett viktige stikkord for å unngå at det skjer. Det er samtidig ingen grunn til å legge skjul på at det med de knappe ressursene vi har blir mye telefonkontakt i stedet for møter. Vi skulle gjerne ha truffet flere involverte i disse sakene personlig. Men – vi reiser uansett ut der de er når det er påkrevd. All erfaring viser at dialog over bordet og konstruktiv tenkning i fellesskap kan bidra til at problemene blir lettere å løse.

Vi må uansett aldri la det gå prestisje i slike saker, presiserer Nils Aadnesen. Som minner om at regelverket er skrudd sammen på en måte som gjør det mulig å ombestemme seg – for eksempel i forhold til hvem som er egnet til å være vergе. Det betyr at vi ikke må lukke ørene for de som har meninger og som ønsker å formidle sine synspunkter om det vi gjør.

5-10 VERGEMÅL SAMTIDIG

På spørsmål om hvor mange vergemål de faste vergene i Troms kan ha samtidig, svarer Aadnesen at det i gjennomsnitt er mellom 5 og 10 oppdrag. – Det fungerer godt for oss – i den forstand at vi dermed har tilgang på folk vi kjenner som kan påta seg vergemål for personer som ikke har egen familie eller bekjente som ønsker å være vergе. De fleste vergetrengende i vårt fylke ønsker og får oppnevnt vergе blant familiemedlemmer, venner eller andre som betyr noe for dem. I noen saker er det imidlertid konflikter gående innad i den vergetrengendes familie. Oppnevning av en utenforstående vergе kan i så fall være en bedre løsning. I andre tilfeller kan for eksempel vergens kjønn eller kompetanse ha sitt å si for å sikre at den enkeltes behov blir best mulig ivaretatt.

TRENGER FLERE VERGER

– *Har dere tilgang på nok verger?*

– Det er en kontinuerlig utfordring å skaffe verger på kort varsel. Det er dessuten hele tiden behov både for mer systematisk opplæring og kursing av vergene. Vi har klart å skaffe verger, men må hele tiden jobbe videre med rekruttering og god bistand til vergene. De er «ryggraden» i tilbudet vårt og vår bistand må være tilgjengelig i det daglige. Behovet for verger blir samtidig stadig større blant personer med demens, minoritetsbakgrunn, rus- og psykiske problemer som ikke har familie, venner eller bekjente som kan ta et slikt oppdrag. Det er i tillegg mange personer med utviklingshemning og andre funksjonsnedsettelse som trenger det.

– *Får ansatte ved fylkesmannsembetene som arbeider med vergemålsaker tilbud om skolering?*

– Vi deltar på årlige samlinger i regi av Statens Sivilrettsforvaltning (SRF). Her er det innledere fra en rekke faginstanser og interesseorganisasjoner – som for eksempel NFU. Et spørsmål som går igjen her er samtykkekompetanse og de store følger vurderingene av den får for den enkelte i de vanskelige vergemålsakene. I noen saker er konsekvensene klare, i andre ikke. Det er ikke bare vi som opplever at håndtering av regelverket kan være en utfordring. Også flere innledere har gitt uttrykk for det, understreker Nils Aadnesen. ■

”

Vi må alltid ta det at mennesker protesterer mot det en vergе gjør på deres vegne, på største alvor.

ER BRUKERSTYRT PERSONLIG ASSISTANSE (BPA) INTERESSANT FOR DEG?

Ta kontakt med en av HAV's rådgivere i dag!

HAV BPA

Vi vil gi den enkelte tjenestemottaker en god og meningsfull hverdag. Alt vårt arbeid er basert på vår visjon om å skape en lettere hverdag med BPA. Vi legger stor vekt på at den enkelte tjenestemottaker selv bestemmer hvordan dagen skal være. Vi vet verdien av gode relasjoner til tjenestemottaker, ansatte og oppdragsgiver, som totalt sett gir deg ett bedre tilbud.

HAV AKTIV

Hav Aktiv er for deg som ønsker å være mer i aktivitet. Alt fra sit-ski, ski pigging, basket, sykling etc. Vi gir veiledning ift. til aktivitet og opplæring.

HAV FUNKSJONSASSISTANSE

Ordningen med funksjonsassistent er et nytt brukerstyrt virkemiddel for funksjonshemmede arbeidstakere. Nødvendig assistanse skal sørge for at du kan få eller beholde ordinært arbeid.

Bygdøy allé 23 • 0262 Oslo • Tlf. 45 22 22 88 • E-post: hav@havas.no • www.havas.no

DINE HJELPEMIDLER

HØR MED OSS OM FORDELSAVTALER OG SERVICE-AVTALER

ATTO by Movinglife

Den perfekte scooteren på ferie, shopping eller andre turaktiviteter. Kom deg ut med ATTO og nyt dagene.

RAIZER by Liftup

En ny patentert løftestol som er en rask, sikker og mobil løsning når en person har falt og trenger hjelp til å komme seg opp igjen.

GATSBY by Vintage mobility

Scooter med personlig preg og egen sjarmerende stil, Sveitsisk kvalitet som går inntil 5 mil, toppfart er 9,9 km.

Bygdøy allé 23 • 0262 Oslo • Tlf. 45 21 21 52 • E-post: post@dinehjelpemidler.no • www.dinehjelpemidler.no

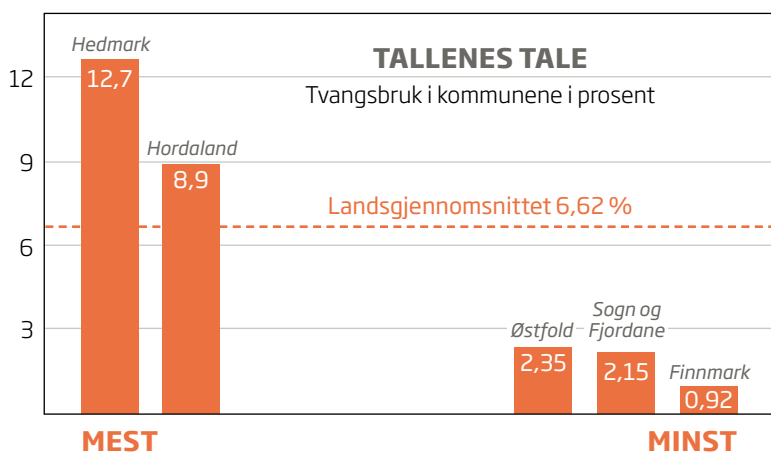

TVANGSVEDTAK

Flest tvangsvedtak i Hedmark

TEKST: Bitten Munthe-Kaas

I Hedmark fikk hver 8. person eller 12,7 prosent av personer med utviklingshemning tvangsvedtak i 2016. Ingen andre fylker er i nærheten av å bruke så mye tvang og makt mot denne gruppen. Bruken er nesten dobbel så høy her som landsgjennomsnittet.

Det viser statistikk utarbeidet av Helsetilsynet. Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemning (NAKU) har kommentert den i en egen forskningsrapport om bruk av tvang og makt som nylig ble publisert og deretter omtalt i Glåmdalens nettutgave 18. januar.

Her gir daglig leder i NAKU, professor Karl Elling Ellingsen, uttrykk for sin mistanke om at fylker med høy aksept for bruk av tvang og makt, også har større tilbøyelighet til å frata mennesker med utviklingshemning samtykkekompetanse – som kan sammenliknes med å bli umyndiggjort. Han mener det absolutt er påfallende at Hedmark ser ut til å ha en helt annen måte å godta bruk av tvang og makt på enn andre fylker. – Problemet er at vi ikke vet nok om hvorfor det er slik, og jeg mener derfor sterkt at staten bør gå inn og forske nøye på det, sier Karl Elling Ellingsen.

BEMERKELSESVERDIG

Han gir samtidig uttrykk for at en av de største utfordringene handler om at mange ansatte mangler fag-

utdanning. – Hele 80 prosent av alle søknader om dispensasjon fra kravet om fagutdanning blir godkjent. Det betyr at kommunene nærmest har en «carte blanche» til å bruke ansatte med liten eller begrenset kompetanse til å arbeide med mennesker med utviklingshemning, og det er bemerkelsesverdig. Mye tyder på at det trengs en gjennomgang av hvordan habiliteringstjenesten i kommunene blir organisert, og samtidig sørge for kompetanseheving der det trengs, understreker Karl Elling Ellingsen.

IKKE BEKYMRET

Fylkeslege Trond Lutnæs i Hedmark lar seg ifølge lokalavisen Glåmdalen ikke stresse av at fylket han har tilsynsansvar i, topper «verstingstatistikken» når det gjelder bruk av tvang og makt mot innbyggerne med utviklingshemning.

– Det kan være flere grunner til at vi har flere tvangsvedtak i forhold til folketallet enn andre fylker. Vi har for det første fulgt opp meldingene om tvang i akutte fare-/nødsituasjoner gjennom flere år. Vi mottar opp til 1000 slike meldinger om tvang i akutt-situasjoner i løpet av et år. Der hvor det ser ut til at tvang må brukes gjentatte ganger, har vi bedt den aktuelle kommunen om å vurdere om det skal gjøres mer planmessige tiltak for å unngå tvang, understreker Lutnæs.

Han viser til at Fylkesmannen har god kontakt med habiliteringstjenesten i Hedmark som han mener har god kjennskap til omsorgssituasjonen rundt i kommunene. – Gjennom tilsyn har vi også sett at det har foregått tvangsbruk uten godkjente vedtak i noen kommuner. Da har vi fulgt opp dette for å sørge for at forholdene blir brakt i orden. I vedtakene er det også lagt opp til prosedyrer for hvordan tvangsbruk kan unngås eller i alle fall reduseres.

ULIK FORTOLKNING AV REGLENE

Lutnæs fastholder at forskjellene fylkene imellom kan skyldes ulik fortolkning av rettsreglene på området. – Vi er kjent med at vi godkjenner vedtak som for eksempel innebærer begrensning i tilgang til matvarer hvor sykkelig overspising har vært et problem, mens i andre fylker blir dette sett på som noe som kan gjøres ut fra omsorgsoppgaven. Det er nok aksept for at vår fortolkning her er i samsvar med slik loven skal oppfattes. I løpet av det siste året har det vært møter hvor ulikhetene mellom fylkene har vært tatt opp. Helse- og omsorgsdepartementet har nedsatt et utvalg ledet av professor Bjørn Østenstad fra Bergen

som skal se på alle tvangsbestemmelser på helse- og omsorgsområdet med tanke på mer enhetlig og felles lovgivning, sier Trond Lutnæs til lokalavisen.

FYLKESLEGEN VET IKKE HVA HAN SNAKKER OM

NFUs forbundsleder, Jens Petter Gitlesen, viser til fylkeslegens uttalelse om at man i Hedmark har jobbet for å få vedtak i de tilfellene det var gjentatte varsler om bruk av tvang i nødssituasjoner. Han mener Lutnæs ikke kan vite hva han snakker om. – I 2016 ble det meldt om tvang i nødssituasjoner for 7,07 prosent overfor personer med utviklingshemning i dette fylket. Kun Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag lå høyere. Blant de 65 personene hvor det ble meldt om tvangsbruk i nødssituasjoner, ble det varslet om tvang i gjennomsnitt 15,35 ganger per person.

Hedmark ligger på topp i antall vedtak om tvang. Hedmark er blant fylkene hvor flest utsettes for tvang i nødssituasjoner og er også et av de fylkene der de som utsettes for tvang i nødssituasjoner, oftest utsettes for slik tvang. Disse tallene burde stresset fylkeslege Trond Lutnæs. Som også fremhever den gode kontakten mellom fylkeslegen, habiliteringstjenesten og kommunene. Mitt spørsmål er: Kan det være at den tette forbindelsen mellom dem er årsaken til at tilsynsorganet ikke får kontroll med tvangsbruken i fylket?

SPØRSMÅL TIL HØIE OM BRUK AV TVANG

Stortingsrepresentant Karin Andersen (SV) fra Hedmark har stilt følgende spørsmål til helse- og omsorgsminister Bent Høie (H):

«I årsmeldingen til Pasient- og brukerombudet i Hedmark/Oppland vises det til manglende rettsikkerhet ved bruk av tvang overfor personer uten samtykkekompetanse, og at det oppstår situasjoner der pasienten eller brukerens klagerett ikke er god nok. Det er manglende sammenheng mellom lovverket som tillater bruk av tvang og retten til å få en reell overprøving. Vergeordningen fungerer ikke godt nok til å ivareta dette. Vil Regjeringen foreta en gjennomgang av lovverket på feltet», spør Karin Andersen.

Helse- og omsorgsministeren hadde ikke besvart på spørsmålet da SFA gikk i teknisk produksjon. Vi kommer tilbake til svaret hans i neste utgave. ■

FYLKESLEGE Trond Lutnæs i Hedmark mener det kan være flere grunner til at Hedmark har flere tvangsvedtak i forhold til folketallet enn andre fylker. (Foto Ole-Johnny Myhrvold, Glåmdalen)

STORTINGSREPRESENTANT Karin Andersen (SV) etterlyser en gjennomgang av lovverket om vergeordningen. (Foto: Stortinget)

TVANGSVEDTAK

Varsellampene lyser rødt

- Lampene lyser rødt innen forskningen om bruk av makt og tvang overfor mennesker med utviklingshemning her i landet. Av de ca. 21 000 personene som mottar kommunale tjenester må vi over tid regne med at omtrent 25 prosent blir utsatt for slike tiltak.

DAGLIG LEDER I NAKU,

Karl Elling Ellingsen.
(Foto SFA)

Daglig leder Karl Elling Ellingsen ved Nasjonalt Kompetansesenter om Utviklingshemning var en av mange forskere, fagfolk og representanter fra siviltt samfunn som holdt innledning på dagsseminaret til Likestillings- og diskrimineringsombudet om bruken av makt og tvang innen helse- og omsorgstjenesten i Oslo nylig. Her ble søkelyset spesielt rettet mot mennesker med utviklingshemning og psykiske lidelser. Et underliggende tema var også i hvilken grad føringene i FN-konvensjonen om Rettigheter for mennesker med funksjonsnedsettelse (CRPD) kan gjennomføres i praksis i Norge.

Dr. Michelle Funk fra Verdens Helseorganisasjon viste til at man gjennom arbeidet med «Quality rights» har fokus på å sikre kunnskap om CRPD og menneskerettighetene hos ansatte. Det arbeides for at dette initiativet kan bidra til kulturendring i tjenestene med større grad av beslutningstøtte. Vi opplever at CRPD i liten grad er kjent i tjenestene, men at kunnskap om menneskerettigheter kan bidra til endring av praksis, påpekte Michelle Funk.

ETTERLYSTE KLAGESAKER

NFUs generalsekretær Hedvig Ekberg etterlyste flere klagesaker i kjølvannet av bruk av makt og tvang i denne sammenheng. - NFU får et lite antall henvendelser om slike saker enn det statistikk og tilsyn skulle tilsi. Dette er desto mer underlig når antallet tilsynsrapporter som viser avvik, er svært høye. Her handler det i tillegg om hverdagstvang som hverken er lov-

hjemlet og skjer uten vedtak, overprøving og blir det «normale» gjennom hele den enkeltes voksenliv.

EGNE TANKER

Ekberg formidlet også egne tanker om hvorvidt det stadig større omfanget av ulike former for tvangstiltak kan springe ut fra holdninger mange har med å ikke kunne identifisere seg med hvordan mennesker med utviklingshemning har det. - Kan det være en av årsakene til at stadig flere griper til bruk av makt og tvang når det oppstår vanskelige situasjoner?

BEGRUNNELSE FOR SKJERMING

Det kan på samme måte virke som om diagnosen i seg selv blir brukt som begrunnelse fra faginstanser for vedtak om å «skjerme» eller «beskytte» den enkelte. Vi arbeider med enkeltsaker om mennesker som i årevis tvinges til å leve en overvåket hverdag uten kontakt med foreldre, venner og nær familie - nettopp av den grunn. Etter vår oppfatning er slike tiltak brudd på artikkel 14 i FN-konvensjonen som regulerer den enkeltes frihet og integritet, presiserte Hedvig Ekberg. ■

GENERALSEKRETÆR

i NFU, Hedvig Ekberg.
(Foto SFA)

Mer omtale
av seminaret på
www.ldo.dep.no

Toril Heggen Munk

Med sorg mottok vi beskjed om Toril Heggen Munks bortgang. Toril Heggen Munk var en klippe i handikapbevegelsen. Hun forsto de dypere linjene i kampen for funksjonshemmedes rettigheter.

I flere tiår bidro hun gjennom Norges Handikapforbund (NHF) og gjennom Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO). Hennes grunnleggende forståelse og solidariske innstilling, førte til at Toril var en suveren NFUer, selv om hun ikke var medlem hos oss. Hun engasjerte seg sterkt i arbeidet for å sikre mennesker med utviklingshemning selvbestemmelse. Toril var aktiv i arbeidet mot sortering. Toril var blant de første, blant de største og blant de ivrigste i arbeidet for å sikre et tilgjengelig samfunn med rom for alle.

Vi vil aldri glemme Torils mangeårige innsats. Tapet er stort for mange, men nå går tankene først og fremst til Torils nære.

Hvil i fred, Toril.

Jens Petter Gitlesen

TORIL HEGGEN MUNK

(Arkivfoto: Handikapnytt / Ivar Kvistum)

Harald Røhmen

Vi mottok den sørgelige meldingen om Harald Røhmens bortgang i sommer. I perioden 1981 til 1988 var Harald Røhmen forbundsleder i NFU. Perioden var en brytningstid.

NFUs prinsipper ble vedtatt under Harald Røhmen på landsmøtet i Tromsø i 1983. Ordlyden i prinsippene er endret siden den gang, men substansen er den samme: NFU var og er en organisasjon som skal arbeide for et samfunn med rom for alle. Harald Røhmen var klar på at prinsippene skulle være ledestjerner for organisasjonen og benyttes på systemnivå. Den enkelte må tilpasse seg så godt de kan innenfor de rammene som de står overfor, men det må alltid være klart hva organisasjonen mener.

TV-aksjonen i 1981 gikk til NFU, sammen med Norges Handikapforbund, Blindedeforbundet og Røde Kors. Harald Røhmen var prinsippfast og hevdet at det var myndighetenes oppgave å sikre levekårene til mennesker med utviklingshemning. Gjennom historien har mennesker med utviklingshemning vært avhengig av veldedighet. Den tiden er forbi. Innsamlede midler kunne benyttes til å fremme interessene til mennesker med utviklingshemning i fattigere land. Slik var Harald Røhmen med på å etablere NFUs solidaritetsarbeid. Han var en bidragsyter i den prosessen som endte opp som Atlas alliansen.

I kjølvannet av Lossiusutvalget bidro Harald Røhmen til at NFU arrangerte en landshøringskonferanse hvor det kom frem mange rystende historier fra institusjonsomsorgen. Historiene fra landskonferansen ble vektige argumenter i de politiske prosessene som førte frem til reformen.

Skolepolitikken lå Harald Røhmens hjerte nært. Han fokuserte på skolen som en arena for sosial inkludering. Skal en få et samfunn for alle, må alle kjenne til hverandre. Skolen er en ypperlig arena både for å etablere vennskap, kunnskap og kjennskap.

Harald Røhmen var aktiv i Nordisk samarbeidsråd hvor han delte våre erfaringer med NFUs søsterorganisasjoner i andre nordiske land i en tid da Norge lå i forkant. Men først og fremst vil Harald Røhmen bli husket som en romslig forbundsleder som ofret mye tid på arbeidet for mennesker med utviklingshemning den gang forbundslederen ikke var frikjøpt.

Vi er takknemlige for Harald Røhmens innsats og vil huske ham som en jovial person med klare prinsipielle synspunkter. NFU har mistet en tidligere forbundsleder, våre tanker går til Beate Christine som mistet sin far og Berit som mistet sin ektefelle.

Sølvi Norunn Gripsgård Knudsen

Sidsel Maxwell Grasli

Jens Petter Gitlesen

”

Skal kommunene styre et felt godt, så må styrerne kjenne feltet de skal styre.

Ny regjering, ny regjeringserklæring

NFU gratulerer Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre med å ha kommet i mål med forhandlingene om ny regjering og takker for at også mennesker med utviklingshemning har fått en plass i regjeringserklæringen.

Regjeringserklæringen fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre inneholder langt flere punkter med relevans for mennesker med utviklingshemning enn fryktet, men færre punkter enn ønskelig.

MANGE GODE PUNKTER

Mange politikkområder er irrelevante for NFU. Men på de relevante feltene er det mange gode punkter og noen mindre gode punkter i regjeringserklæringen. Regjeringen synes å vektlegge inkludering av mennesker med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet, bekjempe fattigdom og å opprettholde og sikre gode velferdsordninger. Regjeringserklæringen sier klart at de vil styrke arbeidsmarkedstiltaket Varig tilrettelagt arbeid (VTA). NFU var nylig på et langt møte med arbeids- og sosialminister Anniken Haugli og alt tyder på at arbeidsmarkedspolitikken vil få sterkere fokus, et fokus som også vil omfatte personer med utviklingshemning.

TEKST:
Jens Petter Gitlesen

FOTO:
Cecilie Victoria
Jensen / Høyre

Flere av punktene er nok ikke tiltenkt mennesker med utviklingshemning, men regjeringen vil ha problemer med å etablere en politikk som forsterker diskrimineringen. NFU er glad for at punktene står i regjeringserklæringen og vil arbeide for at tiltakene også skal omfatte mennesker med utviklingshemning. Punktene under helse- og omsorgstjenester, bærer preg av at helse- og omsorgspolitikken først og fremst er sykehuspolitikk, når det gjelder omsorgstjenester, dominerer eldreomsorgen.

Digitalisering er en gjenganger på de fleste politikkområdene. Digitalisering kan bidra både til effektivisering og økt tilgjengelighet, men digitalisering kan også skape nye hindre for dem som ikke behersker digitale løsninger.

FORTSETTE KOMMUNEREFORMEN

Den kommende regjeringen vil fortsette kommunereformen og overføre makt fra sentrale myndigheter

til kommunene. På mange områder vil en økning av kommunenes makt og ansvar kunne være positivt. Men skal kommunene styre et felt godt, så må styrerne kjenne feltet de skal styre. Politikken overfor mennesker med utviklingshemning er det få kommunepolitikere som kjenner til, nettopp derfor avdekkes ulovligheter i 70 til 90 prosent av tilsynene. Den kommende regjeringen vil arbeidet for at Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA) skal bli slik som hensikten med ordningen var ment å være. Når BPA ikke ble etter hensikten, så kommer det av at kommunene bestemmer for mye og staten bestemmer for lite på feltet. Tilsvarende er det på andre felt som gjelder få personer med spesielle behov. Regjeringserklæringen inneholder lite om hvilke felt som må underlegges sterkere statlig styring.

Regjeringserklæringen inneholdt lite relevant om skole. På den annen side er det nedsatt to utvalg for å se på opplæringsfeltet. I forlengelsen av utvalge-

nes arbeid, kan vi regne med at skolepolitikken kommer på dagsorden.

NFU verdsetter at videreføring av Kaldheimutvalget er tatt inn i regjeringserklæringen. Like positivt er ikke kapittelet om likestilling. Ingen av tiltakene er direkte rettet mot mennesker med nedsatt funksjonsevne.

RUNDE FORMULERINGER

Regjeringserklæringer er viktige, men de er alltid formulert på en slik måte at regjeringen får størst mulig handlingsrom. Det oppnås med bruk av runde formuleringer og utsagn som «Regjeringen vil vurdere». Totalt sett kan vi si oss fornøyd med regjeringserklæringen fordi den inneholder mer relevant for oss enn det regjeringserklæringer pleier å inneholde. ■

PARTILEDERNE

Siv Jensen (Frp), Erna Solberg (H) og Trine Skei Grande (V) undertegner den nye regjeringens politiske plattform.

ANNA SOLBERG, SIRI FUGLEM BERG, ÅSTA ÅRØEN har hjulpet og informert andre gravide og nyblitte foreldre til barn med Trisomi 18.

Livsvernprisen 2018

Anna Solberg, Siri Fuglem Berg og Åsta Årøen er tildelt Livsvernprisen 2018. De tre mødrene har i en årrekke jobbet for å sikre en god svangerskapsomsorg og likeverdige helsetjenester også for dem som velger å bære frem barn med alvorlige diagnoser.

TEKST: Jens Petter Gitlesen, FOTO: Menneskeverd

De tre mødrene har det til felles at de ønsket å bære frem sine barn med diagnosen trisomi 18. Alle tre ble møtt med et massivt abortpress og manglende respekt. Trisomi 18 er en alvorlig tilstand. Mange med diagnosen dør i svangerskapet, mange dør kort etter fødselen, men ingen dør av diagnosen trisomi 18. Inntreffer døden, så skyldes det organsvikt.

RESPEKTLØST

Helsevesenet vårt er blant verdens beste og av høy etisk standard. Men når det kommer til spesielle diagnoser, så kollapser det hele og en møtes med respektløst diskriminerende holdninger.

Da legen til Anna Solberg fant ut at barnet hun bar hadde trisomi 18, så fylte han ut abortsøknaden. Anna skulle kun skrive under. Men Anna trengte litt tid for å tenke seg om. Legen ble frustrert og forklarte Anna at barnet var som en salat. Ole er ingen salat, men en glad gutt som går i barnehagen og driver med musikk og bading på fritiden. I mars blir Ole seks år. Til høsten blir han skolegutt.

STORT ABORTPRESS

Åsta Årøen er jurist og lokalpolitiker, takket nei til fostervannsprøve etter ultralydundersøkelse som avdekket den alvorlige diagnosen. Hun kritiserte oppfølgingen av dem som velger å bære frem funksjonshemmede barn, for å være mangelfull og lite tilpasset den enkelte. Abortpresset er stort og kvinnen blir knapt respektert.

OLE, SØNN TIL ANNA blir seks år i mars.
(Foto: Marion Haslien/Fotografene)

MISTER RETTIGHETER

Siri Fuglem Berg er lege. Da det kom frem at hun bar et barn med trisomi 18, så erfarte hun et helsevesen som oppførte seg stikk i strid med det hun selv hadde lært på legestudiet. I 2013 utga Siri Fuglem Berg sine erfaringer i boken Evy Kristine – retten til et annerledes barn. Siri Fuglem Berg hevder at det å få en alvorlig diagnose på sitt barn, medfører at en mister rettigheter som alle andre har, noe som lett blir til en selvpoppfyllende profeti. Manglende helsehjelp medfører at barn med alvorlige diagnoser risikerer en unødvendig død.

LIKEPERSONSTILTAK

Anna, Siri og Åsta har egenerfaring med manglende respekt og sorteringssamfunnet i praksis. Gjennom likepersonstiltak har de hjulpet og informert andre gravide og nyblitte foreldre til barn med trisomi 18. Gjennom foredrag, politikk og

samfunnsdebatt, har de jobbet for å skape et samfunn med rom for alle. Anna Solberg, Siri Fuglem Berg og Åsta Årøen fikk den 5. februar overrakt Livsvernprisen for 2018, en pris som de virkelig fortjener. NFU gratulerer Anna, Siri og Åsta med prisen!

”
Å få en alvorlig diagnose på barnet sitt, medfører at en mister rettigheter som andre har.

Foto: iStock

Forbud mot barn på sykehjem

KrF og SV har fremmet forslag om at barn ikke skal måtte være på sykehjem. Regjeringspartiene vil neppe støtte forslaget, men med eventuell støtte fra Ap og Sp, vil det bli ulovlig å la barn få hele eller deler av sin oppvekst på sykehjem.

TEKST: Jens Petter Gitlesen

Storingsrepresentantene Olaug V. Bollestad (KrF) og Nicholas Wilkinson (SV) fremmet forslaget som Stortinget skal ta stilling til den 27. februar 2018. Forslaget er:

1. Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovforslag for å sikre at kommuner ikke kan plassere barn i sykehjem i strid med familienes ønske og barnets beste.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak med orientering om bruk av institusjonsplasser for barn i strid med barnets beste og familienes ønsker.
3. Stortinget ber regjeringen umiddelbart klargjøre for kommunene at praksis med barn som tvangsplasseres på sykehjem, skal opphøre.

- SV tar initiativ til dette fordi ingen barn skal tvinges til å bo på sykehjem, det er nedverdiggende, sier SVs helsepolitiske talsperson Nicholas Wilkinson.

- Vi ønsker ikke at barn, ungdommer eller yngre voksne skal måtte bo på sykehjem, de skal ha et annet verdig tilbud hvor de får møte jevnaldrende og hvor de får tilrettelagte tjenester, sier KrFs nestleder og helsepolitisk talsperson Olaug Bollestad.

HELSEMINISTEREN SKUFFER

Helse- og omsorgsminister Bent Høie har gjentatte ganger talt funksjonshemmedes sak. Denne gangen skuffer helse- og omsorgsministeren. I brev til helse- og omsorgskomiteen, går Høie imot forslaget fra KrF og SV. Helse- og omsorgsministeren viser til kommunens plikt til å gi forsvarlige tjenester.

«Av hensyn til kommunens mulighet til å kunne se de ulike tjenestene i sammenheng bør staten være forsiktig å gjennom lov pålegge kommunene å løse en oppgave på en bestemt måte», avslutter helse- og omsorgsministeren. Om statsråden er blitt lurt av KS, eget embetsverk eller om han virkelig mener det han skriver, vet jeg ikke. Men de barna som det er uforsvarlig å ikke ha på sykehjem, de finnes ikke.

I stedet for å vise til forsvarlighet og det kommunale selvstyret, burde helse- og omsorgsministeren vist til grunnloven, barnekonvensjonen og føringene for utforming av barneboliger og avlastningsboliger for barn.

OPPFYLLER IKKE KRAV

Grunnlovens § 104 presiserer at «Ved handlingar og i avgjerder som vedkjem born, skal kva som er best for barnet, vere eit grunnleggjande omsyn».

I barnekonvensjonens innledning vektlegges det å erkjenne «at barn bør vokse opp i et familiemiljø, i en atmosfære av glede, kjærlighet og forståelse for å sikre full og harmonisk utvikling av deres personlighet, ...». Sykehjem oppfyller ikke denne betingelsen. Barnekonvensjonen sier også «at familien, som den grunnleggende enhet i samfunnet og den naturlige ramme for alle sine medlemmers og særlig barns vekst og trivsel, bør gis den nødvendige beskyttelse og hjelp slik at den fullt ut kan påta seg sine forpliktelser i samfunnet, ...».

Avlastnings- og barneboliger er underlagt spesielle krav, blant annet at «boligene bør være mest mulig lik et vanlig hjem, med nødvendig tilspasning til barna som skal være der. Boligene bør ligge gunstig til for skole, fritidsaktiviteter og lekeareal. Boligene bør være eneboliger, rekkehus eller leiligheter i den vanlige boligmassen med tilknyttede utearealer. Det bør ikke etableres boliger hvor flere enn fire barn bor, og det bør ikke være avlastningsplasser der barn bor fast. De som bor sammen bør i størst mulig utstrekning passe sammen i alder, interesser og behov.» (se Veileder for landsomfattende tilsyn 2009 - Kommunale sosial- og helsetjenester til barn i barne- og avlastningsboliger, kap. 7).

GJELDER ALLE

Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) sier i korthet at de allerede etablerte menneskerettighetene også gjelder for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Barnekonvensjonens bestemmelser om barnets beste, finner en igjen i CRPD, artikkel 7. I tillegg har CRPD en rekke andre bestemmelser som er ytterst relevante. Artikkel 5 omhandler likebehandling. Barn flest får vokse opp under forhold, vesentlig forskjellig fra forholdene som en sykehjemstilværelse gir rom for. Artikkel 19 omhandler retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet, et forhold som ikke lar seg oppfylle for barn som må bo på sykehjem. Flere artikler kan nevnes.

Når regjeringen går mot forslaget fra KrF og SV, er en avhengig av støtte fra Ap og Sp. En slik støtte vil ikke være usannsynlig. Svaret på dette får vi den 13. februar når helse- og omsorgskomiteen avgir sin innstilling. ■

OLAUG BOLLESTAD er stortingsrepresentant og nestleder i KrF.

NICOLAS WILKINSON er stortingsrepresentant for SV.

”

Ingen barn skal tvinges til å bo på sykehjem, det er nedverdiggende.

En seier verdt å feire

Norges Handikapforbund (NHF) har i mange år kjempet for å beholde rettighetene til viktige hjelpemidler i folketrygdloven. Myndighetene derimot, har i mange år forsøkt å flytte mer av ansvaret for tekniske hjelpemidler over til kommunene.

AV: Vigdis Endal,
daglig leder i SAFO

NHF's solide kompetanse på hjelpemiddelområdet, den krystallklare argumentasjonen og mobiliseringen er helt unik.

NYTT FORSLAG OM OVERFØRING AV ANSVAR

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2018, ble det enda en gang gjort forsøk på en slik overføring. I Arbeids- og sosialdepartementets budsjett sto det at det burde arbeides videre med sikte på å gjennomføre ansvarsendringer for enkle og høyfrekvente hjelpemidler, tilrettelegging av bolig og velferdsteknologi. Det ble vist til at dette ville gi en mer effektiv hjelpemiddelformidling, og også være i tråd med regjeringens mål om å gi kommunene økt ansvar og myndighet.

NY MOBILISERING OG KAMP

Igjen måtte NHF mobilisere sterkt for å kjempe imot en ansvarsoverføring til kommunene. NHF's tydelige standpunkt i saken, som SAFO-organisasjonene deler, blir blant annet støttet av en samfunnsøkonomisk vurdering av forslaget om overføring av ansvar til kommunene gjort av Menon Economics i 2017: De fant åpenbare negative samfunnsvirkninger knyttet til forslaget, og at disse i all hovedsak ville bæres av brukere og pårørende, fordi den lovfestede rettigheten til de aktuelle hjelpemidlene blir borte.

NHF mobiliserte sammen med flere andre organisasjoner, både sentralt og regionalt. Stortingspolitikere skulle kjenne til brukernes synspunkter og situasjon, og gjennom direkte henvendelser, møter, eposter, kronikker og debatter var det lagt ned enormt med arbeid i denne saken.

STORTINGET FORSTO

Og det nyttet! Arbeids- og sosialkomiteen ba regjeringen skrinlegge planene om å overføre ansvaret for hjelpemidler fra stat til kommune.

Helse- og omsorgskomiteen sin innstilling til budsjett var også svært klar på hva saken gjaldt: «Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, støtter ikke forslaget om å overføre ansvaret for hjelpemidler fra staten til kommunene, og viser til at en rekke av høringsinstansene også advarer mot dette. Flertallet vil påpeke at med dagens hjelpemiddelordning får alle de hjelpemidlene de har behov for, uavhengig av kommuneøkonomi og hvor i landet de bor. Dette vil forandres betraktelig hvis ansvaret for hjelpemidler, samt ansvaret for finansiering, overføres til hver enkelt kommune. Kommunenes økonomi vil spille en stor rolle for hvilke hjelpemidler brukerne vil få vedtak på og hvor godt hjelpemidlene blir tilpasset den enkelte. I ytterste konsekvens kan brukerne måtte vente lenge på nødvendige og tilpassede hjelpemidler, eventuelt ikke få det i det hele tatt. I kommuner med dårlig økonomi vil brukere med nedsatt funksjon, kunne hemmes i sin hverdagsmestring og samfunnsdeltakelse.»

Komiteenes vurderinger viser at de to komiteene forstår konsekvensene av å ta rettigheter ut av folketrygdloven, og overføre ansvar til kommunene.

EN SEIER VERDT Å FEIRE

Den 15. desember vedtok et samlet storting å skrinlegge planene om å overføre hjelpemiddelansvaret til kommunene. Selv om det var flere organisasjoner med i dette arbeidet, er NHF sin solide kompetanse på hjelpemiddelområdet, den krystallklare argumentasjonen og mobiliseringen helt unik. SAFO vil gratulere NHF med en kjempeinnsats, som vil komme alle hjelpemiddelbrukere til gode.

Vil ha BPA ut av helselovgivningen

Det mener andelslaget Uloba som har formidlet denne konklusjonen i en uttalelse rettet til politikerne på www.uloba.no på bakgrunn av sin nye rapport «Mitt liv – mitt ansvar» om BPA. I begrunnelsen minner andelslaget om at Brukerstyrt Personlig Assistanse handler om likestilling, og derfor ikke hører hjemme i samme lov som helse- og omsorgstjenester.

«Mitt liv – mitt ansvar» er full av eksempler på mennesker med funksjonsnedsettelse som hverken opplever frihet, likestilling eller mulighet for å delta i samfunnet med BPA, men tvert imot utsettes for krenkelse og kontroll. Dette skjer til tross for at det var det motsatte Stortinget forespeilet brukerne med denne rettighetsfestingen.

Rapporten ble presentert etter at SFA gikk i teknisk produksjon. Vi kommer tilbake til den i neste nummer.

Nytt utseende

Vi har fornyet utseendet til Samfunn for alle. Sidene er blitt mindre, og vi forsøker å ha mindre tekst og mer luft på hver side. Forandringen er ment som en forfriskning som også kan bidra til at tekstene blir mer tilgjengelige og lettere forståelige, og at det blir mindre nødvendig med Lettlest-spalter.

Vi ser med spenning frem til resultatet og er svært interessert i lesernes synspunkter. Har du ros, ris eller andre kommentarer, så send en e-post til forbundsleder/redaktør Jens Petter Gitlesen: jpg@nfunorge.org

LANDSBYENE MED Plass FOR ALLE

Camphill-landsbyene er integrerte levetilfellesskap hvor mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med omsorgspersoner i en levende og aktiv landsby.

Her er alle sysselsatt med fellesskapets mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Det legges vekt på nærhet til natur og mennesker, og opplæringen i dagliglivets mange gjøremål gir verdifull erfaring videre. Samtidig dekker arbeidet reelle behov i landsbyen.

Livet i fellesskap, arbeid, hverdag og fest danner grunnlag for et spennende og utfordrende miljø. I landsbyene pleies også et variert kulturliv med teater, sang, musikk, høytidsfeiring og utflukter.

Nye medarbeidere tilbys introduksjonskurs i landsbylivet og antroposofi, samt fireårig deltids Bachelorutdanning i helsepedagogikk og sosialterapi.

Camphill Norge består av landsbyene Hogganvik, Jøssåsen, Rotvoll, Solborg, Vidaråsen og Vallersund Gård. I Vallersund ligger også FRAMskolen som er et folkehøyskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemming.

Vi ønsker deg velkommen til landsbyene!

CAMPBILL LANDSBYSTIFTELSE
Malvikvegen 1333, 7550 Hommelvik
Telefon 73 97 84 60
Epost: sekretariat@camphill.no
www.camphill.no

Camphill
NORGE

VELKOMMEN TIL SOMMERLEIR 2018

Det er fremdeles vinter og mørketid, men snart er sommeren her igjen. Har du planene klare for sommeren?

NFU arrangerer **organisasjons- og ferieleir** på Hove også i år. Hove leir er på Tromøya utenfor Arendal.

Datoene er fra lørdag 21. juli til lørdag 28. juli.

Der kan du treffe gamle og nye venner og være med på spennende aktiviteter og kurs.

Send påmelding i posten eller meld deg på via vår hjemmeside www.nfunorge.org. Informasjon om postadresse finner du på kuponen.

- Du må være medlem av NFU for å delta på leiren.
- Dersom du ikke allerede er medlem, kan du betale kontingent samtidig med påmelding.
- Husene på Tromøya har rom med tre eller fire senger, og bad som er tilrettelagt for rullestol.
- Leiren koster kr. 4.900,-.
- Ledsager betaler samme pris. Dette dekker alle oppholdsutgifter, kurs og sosiale aktiviteter.

***Den som først melder seg på, får plass.
Så meld deg på nå!***

SPØRSMÅL
OM LEIREN?

Ring NFU på
telefon 22 39 60 50
eller skriv en e-post til
post@nfunorge.org

JA, jeg ønsker å delta på NFU organisasjons- og ferieleir på Hove leir- og friluftssenter på Tromøya fra lørdag 21. juli til lørdag 28. juli 2018.

Navn: _____

Adresse: _____

Poststed: _____

Er medlem

Vil melde meg inn

Kommer alene JA NEI

Har med ledsager JA NEI

Bruker rullestol JA NEI

Bruker medisin JA NEI

Trenger mye hjelp JA NEI

Kan ligge i overkøye JA NEI

Navn på kontaktperson hjemme: _____ Telefon: _____

Ditt telefonnummer: _____

Skjemaet klippet ut og sendes til NFU, Postboks 8954 Youngstorget, 0028 Oslo, eller pr. e-post: post@nfunorge.org

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0028 Oslo

VISSTE DU AT

Lærer kommunen av egne og andres lovbrudd?

Landsomfattende tilsyn i 2016 avdekket omfattende kommunale lovbrudd. Et gjennomgående trekk var at administrasjonen i kommunene ikke hadde kontroll og styring med tjenestene. Men blir det noen forbedringer?

Av advokat Petter Kramås
Advokatfirmaet Kramås AS
petter@kramaas.no

I en artikkel i forrige utgave av Samfunn for alle handlet det om statsminister Erna Solberg som lovet at kommunene skal lære av de lovbruddene som er omtalt i tilsynsrapporten «Det gjelder livet» - samlerrapporten fra Helsetilsynet (Rapport 4/2017). Og så ble det påpekt at kommunene nok kan trenge litt hjelp i denne læringsprosessen.

Nå gjelder det å følge med på om kommunene gjør som statsministeren sier. Hvordan går det med forbedringsarbeidet i din kommune? Hvis det ikke skjer noe, må vi nesten fortelle det til statsministeren.

HELSETILSYNETS OVERSIKT OVER KRAV - INTERN- SERIEN 1/2016

Den beste samlede oversikten over de krav som gjelder, finner vi i Helsetilsynets veileder til det landsomfattende tilsynet - Internserien 1/2016.

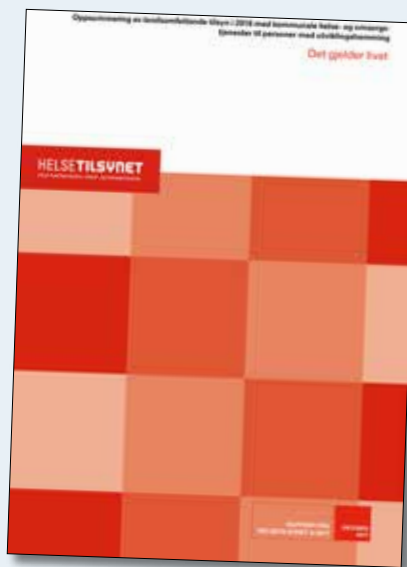
Pkt. 2.2 og 2.3 handler om kommunenes plikt til å sikre at lovkrav oppfylles, og pkt. 3 og 4 om ansvaret for å legge til rette for forsvarlig gjennomføring av tjenester. I veilederen er disse punktene gjennomgått i helhet og sammenheng. Det er også tatt inn «Tips til undersøkelsen». Dette er tekstbokser med omtale av konkrete forhold som bør undersøkes nærmere gjennom tilsynet, og som også presiserer hva som kreves og hva som eventuelt vil utgjøre lovbrudd.

Her følger en omtale av noen punkter som er sentrale for å sikre forsvarlig personlig assistanse (praktisk bistand og opplæring m.m.).

TILSTREKkelig BEMANNING - OG ANSVARSPLASSERING

Det skal være tilstrekkelig bemanning til å sikre oppfyllelse av tjenester som er innvilget i hver tjenestemottakers enkeltvedtak. Vedtaket skal styre, ikke bemanningen til enhver tid. Dette gjelder også i det som ofte omtales som samlokaliserte boliger og bofelleskap - og er ikke minst viktig i slike boformer.

Det må være tilstrekkelig personale tilstede til at hvert enkelt enkeltvedtak kan oppfylles fullt ut. Når vi i avisomtaler kan lese at en kommune planlegger å «reducerer bemanningen» i «boliger for utviklingshemmede», er dette noe kommunen ikke står fritt til å gjøre med utgangspunkt i politiske beslutninger om budsjett. Det foreligger individuelle rettigheter som må oppfylles. Da er det viktig at det også er tydelig avklart hvem i kommunens administrasjon som er ansvarlig for å sikre tilstrekkelig bemanning til å oppfylle de enkeltvedtak som foreligger - og som har ansvaret dersom manglende oppfølging medfører lovbrudd.

TILSTREKkelig KOMPETANSE - OG ANSVARSPlassERING

Kommunen må sikre at de ansatte har kunnskap om hvilke tjenester som er tildelt og hvordan tjenestene skal ytes. Selv om det ikke er særskilte kompetansekrav til de som skal yte tjenester til mennesker med utviklingshemning, må det likevel kreves tilstrekkelig kompetanse til at tjenesteytingen blir forsvarlig. Det innebærer et krav om at det i det samlede tilbudet må inngå tilstrekkelig konkret kunnskap og formell kompetanse til å kunne sikre at tjenestene samlet blir forsvarlige. Ansatte som ikke har fagkompetanse må enten har realkompetanse eller være gitt tilstrekkelig opplæring.

Det administrative ansvaret for å sikre kartlegging av kompetanse i tjenestene og vurdering av behov for nyansettelser eller opplærings- eller veiledningstiltak må være tydelig plassert.

Hvem har dette ansvaret i din kommune? Og hvordan følges ansvaret opp? Hvis tjenester ytes av ufaglærte uten tilstrekkelig erfaring eller opplæring, hvordan følges det opp slik at nødvendige tiltak settes inn?

LEDELSENS GjENNOMGANG

Ledernivåene i kommunen plikter å rapportere oppover og melde om mangler i tjenestene. Det er ikke minst viktig å påpeke om budsjettmessige rammer får konsekvenser som går ut over de individuelle rettighetene til de som mottar tjenester. Ledelsen må sikre at slik rapportering skjer, at rapporteringen er riktig og fullstendig og følger de konkrete kriterier som skal være oppstilt, og deretter følge opp det som rapporteres.

KRITERIER FOR TJENESTEN PERSONLIG ASSISTANSE

I veilederen er det i pkt 3.3. redegjort mer detaljert for krav som stilles under disse overskriftene:

- Organisering og fordeling av ansvar, oppgaver og myndighet
- Kompetanse og personellstyring
- Tiltak for å sikre god praksis og forebygge svikt i tjenestene
- Systematisk tjenesteutøvelse
- Ledelsens gjennomgang

Trenger du prosjektstøtte?

ExtraStiftelsen er alltid på jakt etter de beste idéene innen frivillighet og helse. Sitter du med en god idé, men mangler penger til å gjennomføre den, kan du søke om prosjektstøtte fra dem.

Alle kan søke om støtte til helseprosjekter, men søknaden må sendes fra en godkjent søkerorganisasjon, som for eksempel NFU. Formålet er å støtte tidsavgrensede helseprosjekter og -tiltak i Norge som fremmer levekår, fysisk og psykisk helse, mestring, livskvalitet og sosial deltakelse. Det kan søkes om prosjekter som omfatter blant annet arbeid for økt deltakelse og likestilling for funksjonshemmede, forebyggende helsearbeid, rehabilitering, habilitering, omsorgsarbeid og folkehelsearbeid.

Prosjekter kan for eksempel rette seg mot utfordringer knyttet til tjenester, tilbud og tiltak for funksjonshemmede, kronisk syke, akutt syke, pårørende og andre nærstående, samt opplysningsarbeid. Det kan også søkes om utviklingsarbeid, slik som kartlegginger, utredninger og metodeutvikling.

HOVEDKRAVENE TIL SØKNADEN

- Sammendrag av søknaden etter oppsatt mal
- Prosjektbeskrivelse på maks 10 sider
- Budsjett
- Forankring og samarbeid med søkerorganisasjon
- Videreføring, formidling og etterbruk er diskutert

FRIST

ExtraStiftelsens frist for innsending er **15. mars og 15. september.**

ER DU INTERESSERT I Å SØKE?

Ta kontakt med Helene T. Strøm-Rasmussen.
Epost: htsr@nfunorge.org
Telefon: 22 39 60 58 / 900 74 060

MER INFO

<http://nfunorge.org/Dette-gjor-vi/Prosjekter/Extrastiftelsen-Helse-og-Rehabilitering/>

SØKNADS-
FRIST:
15. mars og
15. september

BREAKDANCE

NFU ELVERUM LOKALLAG starter opp med kurs i breakdance/ HIP-HOP streetdance vinteren og våren 2018 i samarbeid med kulturskolen i kommunen.

Påmelding til Toril Ous som har tlf 46 90 5454 og e-post torilous@hotmail.com . Eller: Emil Aleksander Bjørnstad som kan nås via bjornstadmil@gmail.com

NFU SOGN OG FJORDANE arrangerer Årets kulturfestival i Førde i dagene 25. til 27. mai. I år får deltakerne tilbud om to nye kurs. Det ene i skyting med pil og bue, det andre aktiviteter i bassenget. Mer informasjon om arrangementet kommer i neste utgave av SFA.

NFU OSLO FYLKESLAG planlegger pubtreff og kinoforestilling for medlemmene i løpet av februar/ mars.

NFU BERGEN LOKALLAG har lagt ut den vakre kortfilmen «Rett fra hjertet» på www.nfunorge.org/bergen

NFU HORDALAND arrangerte nylig temamøte på Stord. Temaet var «Noen vil bo i blokk, andre i enebolig, atter andre i bofellesskap». Her ble det orientert om ulike boformer - blant annet av NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen.

35

NFU fikk 35 nye medlemmer i 2017

Ernæring

Miljøterapeut Cecilie Juul i Tromsø mente det var for lite fokus på ernæring og kosthold til personer med utviklingshemning. Derfor utviklet hun et opplæringsprogram for ansatte. Håpet var å heve kompetansen og å engasjere de ansatte til å endre rutinene rundt kosthold og ernæring. Veien dit var ikke bare lett. Juul er heller ikke en som gir seg, og nå er det lagt ut en omfattende artikkel på www.naku.no om det viktige prosjektet som til slutt skulle vise seg å gi svært gode resultater.

OVER- ELLER UNDERVEKT

Risikoen for overvekt eller undervekt er større hos personer med utviklingshemning, enn befolkningen for øvrig. I en artikkel på www.naku.no gir Svein Kolset, selv pårørende og professor i ernæring ved Universitetet i Oslo, uttrykk for at mye av problemet handler om at de blir sett som én gruppe i sine omgivelser - i stedet for på hvilke utfordringer som ligger i de spesifikke diagnosene.

I samme artikkel minner ernæringsfysiolog, PhD, Marianne Nordstrøm ved Frambu senter for sjeldne funksjonshemninger om at vi går glipp av mye viktig informasjon ved å ikke ta den enkeltes årsaksdiagnose og evnenivå i betraktning når det skal gis veiledning og annen oppfølging når det gjelder kosthold til personer med utviklingshemning.

Vinteraktivitetsuke

HORDALAND IDRETTSKRETS inviterer i samarbeid med Hordaland fylkeskommune til Vinteraktivitetsuke i dagene 19.-23. mars på Oset Høyfjellshotell på Golsfjellet for deltakere med utviklingshemning. Aktivitetene blir tilrettelagt for den enkeltes funksjonsnivå. Deltakerne får blant annet være med på skigåing, aking, hundspannkjøring, snøscooterturer, aktivitetstløype, svømming, boccia, konkurransedag m.m.

Aktivitetsuken har kapasitet til ca. 140 deltakere – inkludert ledsagere. Det er et krav at utøverne har med seg ledsager.

All påmelding må skje skriftlig på e-post til janne.landaas@idrettsforbundet.no

Idé for andre?

– Har du noe du vil at styret skal arbeide med eller bør se nærmere på, eventuelt noen temaer du ønsker å vite mer om?

Styret i NFU Austevoll lokallag i Hordaland stilte nylig ovennevnte spørsmål til medlemmene på sin facebook-side. Et kreativt initiativ som det sikkert kan være fint for andre lokallag på facebook å ta overfor sine medlemmer også?!

NFU ROGALAND FYLKESLAG har fått egen facebook-side og mobiliserer nå for å få flest mulig til å bruke [facebook.com/NFUrogaland](https://www.facebook.com/NFUrogaland).

NFU OSLO fylkeslags leder, Ane Børud, har lagt ut to invitasjoner til medlemmene. Den ene til årets Vinteraktivitetsdag som nylig ble arrangert, mens den andre handler om kurstilbudet «Hva med oss?» eller «Hva med meg?» som det står mer om på NFUs facebook-side.

Tigergjengen

I forrige utgave av SFA hadde vi omtale av Skauge forlags hittil 18 lettleste publikasjoner om Tigergjengen. Nå er de fem første produsert i punktskrift for blinde og svaksynte. La oss derfor håpe at de resterende 15 etter hvert kommer i punktskrift også!

Eirik Vagstad Brunstad har snart lest alle de utgavene av Tigergjengen. (Foto: SFA)

Avlyst!

Norsk Nettverk for Downs Syndrom (NNDS) har avlyst sin årlige landskonferanse som denne gangen skulle vært arrangert i Bodø.

Bakgrunnen er at NNDS i lengre tid har arbeidet for å få Pasientkontorene i Helseregionene til å akseptere at denne konferansen er et opplærings-tilbud som skal dekkes gjennom Pasientreiseordningen. NNDS ba da Helse- og omsorgsdepartementet om å tolke Pasientreiseforskriften.

Konklusjonen der ble at departementet ikke kan overstyre pasientreisekontorenes beslutning om ikke å dekke reisekostnader. Og årsaken til at pasientreisekontorene ikke aksepterer å dekke reisekostnadene ved deltakelse på landskonferansen er at spesialisthelsetjenesten ikke vil ta ansvar for gjennomføringen av landskonferansen. Det står mer på www.lk2018.no

FRAMBU SENTER

INVITERER UNGE VOKSNE over 18 år som har en bror eller søster med en sjelden diagnose til kurs på Frambu fra 19. til 20. april 2018. Her kan deltakerne dele erfaringer og oppleve fellesskap med andre i liknende situasjon. Det blir forelesninger, samtaler i mindre grupper og hyggelige aktiviteter på kvelden.

Søknadsfrist: 16. februar. Mer informasjon på www.frambu.no

FRA JUNI TIL AUGUST arrangerer Frambu i Ski kommune tre sommerleire for barn, ungdom og unge voksne med sjeldne diagnoser.

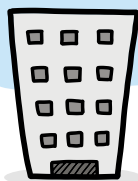
Fristen for å søke er 1. mars. Mer om dette tradisjonsrike ferietilbudet på www.frambu.no

Bygg

Lurer du på hvordan du kan bygge tilgjengelig?

Svaret finner du i Norges Handikapforbunds hefte «Tilgjengelige bygg og uteområder».

Heftet er nå oppdatert etter gjeldende lovverk og trykket opp i ny versjon som kan bestilles eller lastes ned på www.nhf.no

SEKSUALITET

Hvordan tilrettelegge for undervisning i kropp, identitet, seksualitet og samliv (KISS) for elever med lærevansker og ulike utviklingshemninger i videregående skole?

På www.utdanningsnytt.no 8. januar har spesialpedagogene Kari Tvetene Haga og Hilde Christoffersen Lindstøl ved Thor Heyerdahl skole i Larvik en artikkel om dette temaet. De beskriver hvordan skolens pedagoger har implementert det som et fast tilbud på timeplanen for elever med lærevansker og ulike utviklingshemninger.

SKANDALE

I 2011 ble en mann fra Tysfjord anmeldt for seksuelle overgrep mot en kvinne med utviklingshemning, Først i dag, mer enn seks år senere, går den meget omtalte saken for retten.

- En skandale, mener både forsvarer og bi-standsadvokat (Kilde: NRK)

- Utfallet av rettssaken i Ofoten tingrett kan koke ned til et spørsmål om troverdighet. Aktor mener personer med utviklingshemning har særlige utfordringer med å bli trodd i slike saker. Det står mer om det på www.nrk.no/nordland

Statped-konferanse

Temaet for årets Statped-konferanse 21. og 22. mars i Oslo er «Se meg! Gode relasjoner som forutsetning for læring og inkludering». Interesserte finner program og mer informasjon på www.statped.no

Hjelpemidler

Regjeringen fikk ikke flertall i Stortinget for forslaget om å overføre større hjelpemiddelansvar til kommunene. Denne gladsaken er behørig omtalt blant annet på Norges Handikapforbunds nettside www.nhf.no

TRYSILIADEN

Årets Trysiljade arrangeres 8. mars - for 29. gang. Frist for å melde seg på denne store vinteridrettsfesten med skirenn og aktiviteter for deltakere med utviklingshemning i Hedmark er 23. februar.

I år får deltakere under 25 år for første gang anledning til å konkurrere i alpint. De som vil være med på det, får låne utstyr og bruke gratis skikort. Her er det først til mølla - for på denne aktiviteten er det begrenset antall plasser.

Påmelding til Malin Jonsson som har epostadressen malj@trysil-kommune.no med kopi til Beathe Helen Sande på bhs@trysil.kommune.no.

I alt 350 deltakere med ledsagere kan være med på dette skiarrangementet - så også her gjelder det å hive seg rundt!

BPA-rapport

Flere må klage på at de får for få timer eller får avslag på søknad om Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA). Fritid og aktivitet blir ikke prioritert, og folk får ikke en gang nok timer til personlig hygiene. BPA-ordningen fungerer ikke etter intensjonen, er konklusjonen i Norges Handikapforbunds ferske BPA-rapport.

BARNEHUS

Den kraftige økningen fra 75 til 657 avhør i året ved Barnehuset i Hamar fører til store utfordringer med tanke på de ansattes kapasitet. Politidirektoratet er varslet om forholdene, som blant annet fører til dårlig skjerming av barna.

Og for de som ikke vet det: Statens barnehus er et tverrfaglig kompetansetilbud som blant annet omfatter barn, ungdom og voksne med utviklingshemning som har vært utsatt for vold eller overgrep, eller vært vitne til vold i nære relasjoner.

ØSTERRIKE

Det planlegges et studietilbud for studenter med utviklingshemning i Østerrike med oppstart høsten 2018.

Brukerstyrt Personlig Assistanse

Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemning (NAKU) har lagt ut en ny artikkel om Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA) i senterets Kunnskapsbank. I artikkelen «Camilla og hennes seks hjelpere» på www.naku.no forteller Camilla og Grete Müller i Haugesund om hvordan BPA fungerer for dem etter å ha hatt dette tilbudet i 10 år.

Camilla Müller - her sammen med mamma Grete (til venstre) og Kirsti - som har vært hennes BPA-assistent i 10 år nå. (Foto: Malin Sveinsdotter Lystad)

Barns rettigheter

Barns rettigheter som pasienter er, ifølge Helse- og omsorgsdepartementet, bedret på flere punkter etter 1. januar i år. De har fått utvidet rett til medvirkning og medbestemmelse. Helsepersonell har i tillegg fått en uttrykkelig plikt til å ta hånd om barn som har søsken med alvorlige helseproblemer. Det er dessuten lovfestet at bare en av foreldrene trenger samtykke til vaksinasjon som en del av barnevaksinasjonsprogrammet.

I dag har helsepersonell plikt til å ta hånd om mindreårige barn med alvorlig sykdom. Denne plikten er nå utvidet til også å omfatte tilfeller der det er søsken som er syke. Plikten omfatter også når foreldre eller søsken faller fra som følge av sykdom. Det står mer om lovendringen på www.hod.dep.no

Informerte valg

Frem til i dag har det vært vanlig at verge-, helse- og omsorgspersonell bestemmer over mennesker med nedsatt kognitiv funksjonsevne. FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne sier at vi skal snu om på forholdet og hjelpe de umyndiggjorte til å ta informerte valg i samsvar med deres preferanser og vilje. Norge henger dessverre etter i denne prosessen, skriver NFUs forbundsleder på www.nfunorge.org

AKTIV OMSORG
De som får beskjed fra kommunen om oppgaver som ikke er lovpålagt, bør lese rundskriv Aktiv omsorg. Her presiseres hvilke oppgaver omsorgstjenesten skal bistå i. Rundskrivet er lagt ut i Kunnskapsbanken på www.naku.no

DYRØY KOMMUNE I TROMS fikk 22. august i fjor varsel om pålegg om forhold som gjaldt boliger for innbyggere med utviklingshemning. Svarfristen ble satt til 8. september. Arbeidstilsynet hadde heller ikke da fått svar fra kommunen – og kvitterte for sommelet med et pålegg.

Kommunen må nå gi Arbeidstilsynet en oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt. Arbeidstilsynet har også gitt to pålegg i forhold til rutiner rundt vold og trusler. Også når det gjelder hjemmebaserte tjenester må kommunen redegjøre etter funn av brudd på bestemmelsene om kartlegging, risikovurdering, tiltak og planer forbindelse med vold eller trusler om vold.

BERGEN

AKTIVITETER OG KULTURTILBUD

Bergen kommune utgir meldingsbladet «Info posten». Her er det lagt ut informasjon om aktiviteter og kulturtilbud for bergensere med utviklingshemning. Nytt av året er at interesserte nå må melde seg på de ulike aktivitetene via nett. Årets første utgave er ute og kan leses på <https://www.bergen.kommune.no/hvaskjer/publikasjoner/362/article-151207>

STOPPEKLOKKESTYRING

Stoppeklokkestyring, manglende brukermedvirkning og redusert bemanning i bofellesskap for bergensere med utviklingshemning var blant temaene under en åpen høring i helsekomiteen i Bergen kommune nylig.

Her måtte blant annet helsebyråd Rebekka Ljosland og kommunaldirektør Nina Mevold svare på massiv kritikk fra flere hold om de urealistiske kuttene i 200-millioner-klassen. De ble anbefalt av konsulentbyrået KPMG og ville ha rasert tjenestene til mennesker med utviklingshemning. Både Ljosland og Mevold innrømmet at det hadde gått for fort i svingene da de omtalte kuttene ble vedtatt.

Bakgrunnen for – og prosessen som førte fram til den åpne høringen og en større ryddejobb i kommunen, ble behørig omtalt i NRK, lokalavisene og på NFUs nettside. Den kom i stand etter intenst arbeid og stort engasjement – ikke minst av NFU Bergen lokallag.

*Selv om jeg ikke sier noe,
kan jeg ha noe å si...*

JAG Assistanse AS er BPA-leverandør for barn og voksne med ulike funksjonsnedsettelse, hvorav en kan være en kognitiv funksjonsnedsettelse.

JAGs konsept retter seg spesielt mot de som trenger assistanse i arbeidslederrollen, og har særlig kompetanse på dette området.

JAG bygger sitt verdigrunnlag på grunnleggende menneskerettigheter, likeverd og likestilling. Vi har fokus på individualitet, kvalitet og skreddersyr din assistanse. JAG er medlem av European Network for Independent Living (ENIL).

Ta kontakt for mer informasjon om hvordan vi kan skreddersy din BPA.

Med BPA kan alle bo hvor og med hvem de vil!

JAG
Jeg - Assistanse - Godt liv

JAG Assistanse AS
Telefon: 962 09 666
www.jagassistanse.no

Følg oss gjerne på Facebook og Twitter!

Vil du annonsere i **Samfunn for alle?**

Ta kontakt med vår
annonseselger:

Salgs Forum AS

post@salgs-forum.no
www.salgs-forum.no

På egne bein

På linja Friluftsliv/Bu og fritid får du:
Bu- og arbeidstrening, turdagar, fjelltur, skitur, fisketurar, segltur og mykje meir.

Søk plass på friluftslivskulen.no

NORDFJORD
folkehøgskule

BUTIKK

Alle kurshefter 50,- kr per hefte.

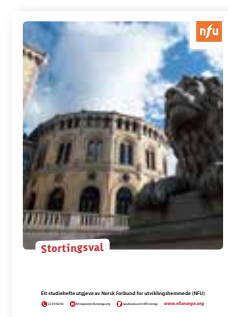
Om tro og livssyn

Fra foreldrehjem til eget hjem

Stortingsvalg (bokmål)

Stortingsvalg (nynorsk)

NFU - en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet «Aktiv i egen organisasjon»

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet (nynorsk)

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Pengene mine kr. 50,-

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Kursbevis kr 10,- Kursmappe kr 25,-

LAST NED!

Boken «Fokus på overganger mellom ulike skoleslag» er utsolgt, men ligger klar for nedlasting på vår hjemmeside nfunorge.org/no/nettbutikk/boker/

Bøker om veien til egen bolig

kr 100,-

kr 150,-

Refleksbånd kr 25,-

Pins kr 25,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-Pris per stk. kr 15,-
8 stk. kr 100,-Svettebånd til håndledd
kr 25,-Multilue - jubileumsutgave
kr. 25,-

Handlenett kr 50,-

VELG MILJØVENNLIG,
DROPP PLASTPOSEN!

Tallerken (porselen) kr 150,-

Kopp (porselen) kr 200,-

Ja takk, jeg bestiller (skriv antall):

- Kurshefte: Om tro og livssyn
- Kurshefte: Fra foreldrehjem til eget hjem
- Kurshefte: Stortingsvalg (bokmål)
- Kurshefte: Stortingsval (nynorsk)
- Kurshefte: NFU - en organisasjon
- Kurshefte: Aktiv i egen organisasjon
- Kurshefte: Veilederhefte til studieheftet
- Kurshefte: NFUs prinsipp-program
- Kurshefte: Vi og samfunnet (nynorsk)
- Kurshefte: Tillitsvalgt i organisasjonen NFU
- Kurshefte: Pengene mine
- Kurshefte: Ledsagerhefte
- Kurshefte: Veileder til kurslærer
- Kurshefte: Seksualitet og samliv
- Kurshefte: Kroppen min og følelsene mine
- Kursmappe
- Kursbevis
- Bok: Sjef i eget hus
- Bok: Veien fram til egen bolig
- Refleksbånd
- Pins
- Klistremerker
- Svettebånd til håndledd
- Multilue
- Penn
- Handlenett
- Kopp (porselen)
- Tallerken (porselen)

Navn: _____

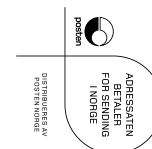
Adresse: _____

Poststed: _____

E-Post: _____

Porto kommer i tillegg. Du kan også bestille via **telefon 22 39 60 50**, e-postadresse **post@nfunorge.org** eller bruk nettbutikken til NFU på **www.nfunorge.org**. Vi sender e-faktura.

Norsk Forbund for
Utvikingshemmede
Svarsending 1225
0028 Oslo

FRAMskolen

på Vallersund Gård

utleidd.no • Foto: Karin Størseth

vallersund.camphill.no/framskolen

Et lærested for unge voksne med utviklingshemming

Et folkehøgskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemming. Skolen vil bidra til å gi deg en god overgang fra livet i familie og skole, til et liv som voksen.

AKTIV

HJELPEMIDLER A/S

WWW.AKTIV-HJELPEMIDLER.NO

Akeutstyr for alle

Nå med hjelpemotor

Se filmklipp på nettside

Tlf: Geirr 98239850. email: geirr@aktiv-hjelpemidler.no

Multikjelke/vogn en del av konseptet «Hyperaktiv» . til bruk sommer og vinter

Brdr. Stenskjær AS
Støtter NFU's arbeid

**Norsk
Protein**
- ledd i næringskjeden

PRIMA

Idrettsveien 2, 7072 Heimdal Tlf 72 89 43 00
prima@prima-as.no www.prima-as.no

PEDER MORSET **folkehøgskole**

SELBUSTRAND
MIDT I TRØNDELAGE

BLI DEN DU ER

JÆREN
90 72 80 00
MAXI TAXI

ME Æ ADLE VEIE

KONTAKT OSS NÅR DU TRENGER HJELP MED SKYSS TIL

- IDRETTSARRANGEMENT
- BARNEHAGE
- WEEKEND AKTIVITETER
- BRYLLUP TRANSPORT
- UTDRIKKNINGSLAG
- INNTIL 3 RULLESTOLER
- BLÅTURER
- OG MYE MER!

**VI KJØRER OGSÅ
UTENLANDS**

JÆREN
90 72 80 00
MAXI

Telefon: 90 72 80 00
Mail: post@jmt.as
Nettside: www.jmt.as

AKTIVITETSUKA 2018

11. - 16. JUNI

**VELKOMMEN TIL SOMMERKURS PÅ
PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE**

TO KURS:

HEST & FRILUFTSLIV FORMING & MATLAGING

ANDRE AKTIVITETER : KANO - BADING - INNEBANDY - DISKOTEK - FILMKVELD -
TURER - SPILL UTE OG INNE - BASSENG - BÅL - FOTBALL - BOCCIA - FESTAFTEN

PRIS: KR. 4 200,- PRIS FOR LEDSAGER: KR. 1 900,-

FULL PENSJON I ENEROM MED EGET BAD FOR BÅDE DELTAGER OG LEDSAGER.
TRENGER DU ASSISTANSE TIL DAGLIGE GJØREMÅL, MÅ DU HA MED LEDSAGER.

Telefon 73 81 20 00

pmf@pedermorset.no

www.pedermorset.no

instagram.com/pedermorset

facebook.com/pedermorset

pedern.no

PÅMELDINGSFRIST:

1. MAI 2018

ÅPEN FOR ALLE!

*BPA gir meg
friheten til å leve
livet - fullt ut!*

Endelig er dagen her, og jeg er pyntet og klar for konfirmasjon. Pappa er stolt! Assistenten min skal også være med – han gjør dagen litt enklere og mindre stressende for meg.

I Uloba er det du eller en nærstående som bestemmer **hvem** som skal assistere deg, **hva** assistenten skal gjøre, **hvor** og **når** assistansen skal finne sted.

Ulobas BPA er skapt av oss som har behov for assistanse og er vår måte å organisere hverdagen vår på. Vil du vite mer om BPA ta kontakt med oss på telefon: 32 20 59 10 så hjelper vi deg videre!

For mer informasjon se våre nettsider: www.uloba.no

Landsstyret

FORBUNDSLEDER
Jens Petter Gitlesen
41 10 13 42
jpg@nfunorge.org

NESTLEDER
Torill Vagstad
40 28 83 07
torill.vagstad@gmail.com

Geir Tore Søreide
91 84 55 74
geir.t.soreide@haugnett.no

Camilla Hopen
97 58 05 99
camillahopen@yahoo.no

Karen Hultgren Olsen
91 59 30 67
karenhultgren@gmail.com

Ninni Bakke Tornes
90 06 35 24
ninni.b.tornes@live.no

Evy Utne Knutsen
48 15 41 96
evy.knutsen@bkkfiber.no

Nasjonalt

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Pb 8954 Youngstorget, 0028 Oslo

Besøksadresse:

Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417
Org.nr.: 943 260 672

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/ Tove-Britt Henriksen
Ilgnavn. 131, 1912 Enebakk
64 92 62 53 / 90 83 93 80
tove.henriksen@tusker.no

NFU Østfold Regionlag

v/ Unni Hegle
Romundsveien 20, 1807 Askim
900 63 524 / 413 28 268
uheggle@online.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/ Torill Vagstad
Dagfinn Grønsetsvei 39
2707 Elverum
402 88 307
torill.vagstad@gmail.com

NFU Oppland Fylkeslag

v/ Staaale Stampeløkken
Hagehaugveien 2 A
2613 Lillehammer
Mob 97 69 44 52
stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag

v/ Trond Magne Sandvik
Jørgen Moesgt. 62, 3612 Kongsberg
982 51 075
trond.magne.sandvik@ebnett.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Pb 14, 3276 Svarstad
92 02 89 38
nfu.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/ Øivind Jensen,
Rådyrveien 5, 3790 Helle,
909 19 810
bjorgjensen02@gmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/ Anders Haslestad
Molandsveien 1450
4849 Arendal
aafnfu@gmail.com

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/ Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 Kristiansand
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jan.johannessen@glencore.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Støperigt. 34, 4014 Stavanger
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

v/ Kai Esten Dale
Omvikdalsvegen 51, 5464 Dimmelsvik
93 02 50 93
kai.esten.dale@knett.no

NFU Sogn og Fjordane

v/ Gry Sætre
Angealdsvegen 107, 6810 Førde
909 49 316
gry.setre@gmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

v/ Ninni Bakke Tornes,
Fabrikkveien 13, 6415 Molde,
900 63 524
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/ Frode Strømman
Njardarvollen 9, 7032 Trondheim
73 93 56 22 / 90 16 14 53
frostroe@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/ Toril Mentsen Ness og Snorre Ness
Bregnevegen 1, 7803 Namsos
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@ntebb.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843, 8001 Bodø
75 52 40 48 / 91 72 47 08
bpriesem@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/ Anne Marie Bakken
Dalnes, 9475 Borkenes
916 98 512
amsbakken@gmail.com

NFU Finnmark Fylkeslag

v/ Anders Vannebo
Kautokeinoeveien 80
9518 Alta
959 10 002
nfufinnmark@hotmail.com

RETURADRESSE:

Samfunn for alle

Postboks 8953 Youngstorget
0028 Oslo

Nytt studietilbud om matlyst

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE i Selbustrand i Trøndelag utvider studietilbudet med oppstart av «Matlyst» fra høsten 2018.

Sentrale punkter i læreplanen vil bli sjøberging/matauk, kortreist mat/lokal mat, hverdagsmat/festmat, det nye nordiske kjøkken, verdenskjøkken, det italienske kjøkken, matblogging og matfotografering. For å nevne noen. Maten elevene lager skal både tilberedes ute på bål og på skolekjøkkenet. De skal besøke lokale matprodusenter, og legge ut på matsafarier fra fjell til kyst i Trøndelag, til København og Italia.

Peder Morset folkehøgskole har plass til 68 elever - hvorav 40 for elever med dokumentert lettere utviklingshemning i en eller annen form. Det står mer om skolen og det nye studietilbudet på <https://www.folkehogskole.no/skole/peder-morset/matlyst-italia>

ET KNIPPE NÅVÆRENDE STUDENTER forevige
på skolekjøkkenet: Ali Hisham, Karen Kvikstad, Mieke Hoschek, Mads Morland. (Foto: Jon Osen)

MER OM
Peder Morset folkehøgskole og det nye studietilbudet på www.folkehogskole.no/skole/peder-morset/matlyst-italia

ADVOKATFIRMAET
KRAMÅS

"Vi har bred erfaring i alle rettsforhold som gjelder mennesker med utviklingshemning, og bistår i saker i hele landet."

- Omsorgstjenester
- Trygdeytelser
- Vergemål
- Dagtilbud og tilrettelagt arbeid
- Arv og testament
- Helsetjenester
- Erstatning
- Skole og undervisning

KRISTIN KRAMÅS

481 65 111
kristin@kramaas.no

PETTER KRAMÅS

901 37 450
petter@kramaas.no

KONTORER

C.J Hambros plass 5, 0164 Oslo
Storgata 50, 1555 Son

www.KRAMAAS.no